

APVD INCLYTAM

IO. GARZONIS BONO NIENSIS DE REBVS SAX

ONIAE, THVRINGIAE, LIBONOTRIAE, MISNAE, ET LVSATIAE, LIBRI DVO.

Ad illustrissimum Federicum Saxoniae Ducem.

GERMANIAE BASILEAM.

ILLVSTRISSIMO

ET MAGNANIMO PRINCIPI GEORGIO,
SAXONIAE DVCI, THVRINGIAE
LANDTGRAVIO, MARCHIONI
MISNAE, ERASMVVS STEL-
LA HIPPOCENIVS LI-
BONOTHANVS FE-
LICITATEM.

Bellum quod progenitores tui Georgi prin-
ceps illust. aduersus duos Rom. Imperat.
Albertum & Adulphum, dum patriam
hanc nostram armis occupandam contem-
derent, non minus fortiter, q̄ pie gesserunt, superiori-
bus annis, Ioannes Garzon Bononiensis præceptor
meus eruditissimus, historia tum eleganti, tum illustri
complexus est, quã fratri tuo Federico principi & ma-
gnanimo, & pientissimo dicauit, uel quo res tam præ-
lustres Federico duce gesta eadem Federico auspice in
publicum prodirent, uel quo generosissimo principi
domi esse, ut in prouerbio est, indicaret, unde ratione
imperandi sumeret, hoc est, gentilicra exempla patere,
quibus ad consummati principis munus obeundum
incitaret, rebusq; patriæ, & pacis & belli tempore salu-
briter consulere posset. Cum nulla accommodacio uia
principi ad recte agendum, ac iuste decernendum in-
ueniri

ueniri queat, q̄ sibi maiorum uestigia, quibus patriæ
decus, comodum & salus obtigit, imitanda præponere,
ut his obseruatis, res patriæ facilius, non modo confer-
uaturus, sed etiã ampliaturus sit: qua opinione sapien-
tissimus ille animi effictor nihil à uia aberrauit. Nam
breui post, Federicus noster cui latissimū Borussia im-
perium cum sacrosanctæ Teutonicorum militiae, supre-
mo magistratu delatum est, talem egit principem, qua-
lem ante eum nullus, post ipsum uix alter. Tanta enim
sapientia, iustitia, prudentia, magnanimitate, uniuersam
prouinciam administrauit superiorum bellorum
incommodis: non solum laceram, sed etiam ob diuersa
factionum studia in noua bella, ueluti inter saxum &
sacrum constituta, pendentis, ut eam & pacatissimam,
& omnium rerum copia florentissimam redderet, qui-
bus commodis Borussia non modo se uiuo, sed & post
fata eius perfungit, qua etem hodie felicitate gaudet,
Federici prudentiæ acceptum refert, q̄ ea diligentia se-
minaria procurauit, ut plantulas perpetuæ pacis par-
turirent: quamobrem nō solum suis charus, sed & fini-
timis gratus, hostibus uero formidabilis extitit. At de
his fusius in commentarijs nostris de rebus Borussicis,
Nunc stilum ad historiam Garzonis uertamus, quæ
maiorum tuorum, princeps illustriss. præclara facinora
uiuo & germano simulacro exprimit, quæ auitas uir-
tutes depromit, super hæc ciuium amorem in princi-

pem suum indicat, quin etiam ipsa pacis & belli artis edocet. Insuper stratagemata pulcherrima oculis subijcit, denique labores, pericula, exantlationes, quibus patria tua nunc florentissima, & conseruata, & aucta est, recenset: quae cuique cognitu, non poterunt non esse iucundissima: cuncta tamen hucusque caligine obliuionis, & Cimmerijs (quod aiunt) tenebris inuoluta, sine honore, sine gratia iacuerunt, quod idoneum scriptorem non reperierunt, quousque Garzonis nostri literario lumine, quod unicum praedclaris rebus immortalitatis affert, illustrata, & recessu antiquitatis, ceu est Letheis aquis asserata: in hominum coronas prodire non erubesceret, solem, lucemque nihil formidarent. Verum cum Federicus germanus tuus omnis uirtutis specimen, lege fatali est uita hac ad meliorem concessisset, ne recens haec factura patrono cum parente orbata, antequam oculis hominum obuersaretur, in pristinas tenebras rediret, ac perpetuis carceribus lege obliuionis damnata manciparetur. Ego pro mea in domum tuam illustrissimam obseruantia, & quo animi in te mei studium utcumque testificarer, has mihi partes desumpsi, ut foribus patefactis ipsam est uinculis assererem, antequam ora hominum in theatris, in concionibus, in foro, in diatribis sisterem. Qua re, ceu mihi praesagit animus, domui tuae splendorem, patriae ornamentum, ciuibus uoluptatem, literarum studiosis notitiam & utilitatem me adlaturum auguror. Quod si

mag. A

aliena à nostratibus saepenumero cum delectatione, simulque admiratione leguntur, cur ea quae nostra sunt, & tam sapienter, quam prosperiter gesta despicienda forent: praesertim cum ea ipsa à Garzone ex fide & diligentia conscripta sint, eoque dicendi genere condita, quo nulli classicorum cedant. Verum cum inuidia gloriae comes esse solet, quo tam praedclara facinora maiorum tuorum malignitatis aculeos effugere possint, Te principem illustrissimum ipsis patronum delegi, sub cuius tutela inuulgentur, non dubito quin tuis auspicijs freti, omnem loquutuleiorum rabiem facile superabunt. Insuper tuam celsitudinem rogo, immo obsecro, ut à rebus seriosis ferriatus, ocium tuum illius historiae lectitationi accommodare uelis, inuenies in ea quam plurima quae tua interesse putantur, & quae ad usum Reipu. conducibilia deprehendes. Quemadmodum enim Demetrius Phalareus, Ptolemaeum Aegyptium monuit, ut libros in quibus iusti regis, & clarissimorum principum gesta scripta essent, studiose lectitaret, est manibusque nunquam dimitteret, quae in his exempla digna imitatione continerentur. Quod Alexander cognomento Magnus adeo obseruauit, ut Homeri Iliada quam interdum in manibus uersabat, noctu etiam sub puluinari retineret, saepiuscule dictitans, se eius lectione ueluti sapientissimis consiliarijs uti. Sed, ne sus Mineruam doceat, receptui canam, hoc si adiecero. Natura ita comparatum esse, ut exempla

A 3 progenitorum

6 IO. GARZONIS BONONIENSIS EPIST.

progenitorum in natos natorum, & qui nascuntur ab illis, usque in omnem posteritatem traduci, ob id imitatus facilia fore. Superuacaneum duxi me Garzonis laudibus intendere, cum ipse suo splendore sic refulgeat, ut id moliens, facibus Soli lumen addere uiderer.

IOANNES GAR-

ZON BONONIENSIS, ILLUSTRISSIMO

FEDERICO DVCI SAXONIAE,

THVRINGORVM ET MIS-

SINENSIVM PRIN-

CIPi S. P. D.

Emper meae consuetudinis fuit illustrissime Princeps, ut qui omnem operam atque ingenium ad uirtutem contulissent, hos amplissimis laudibus prosequeretur. Haud enim scio quid uirtute praestantius in rebus humanis inueniri queat: quando qui eam possident, soli sunt diuites: soli fruuntur rebus sempiternis: quod si qui urbibus praesunt, ea fuerint praediti atque ornati. Hos non cum summis uiris comparo, sed simillimos deo iudico. Plus

AD FEDERICVM DVCEM SAXONIAE. 7

tercentum anni aguntur, Italiam cum nobilissima domus tuae fama peruasit. Nam ut à Federico illo quem dii immortales Saxoniae praesse uoluerunt, ordiar. Haud scio cui nam principi tam ampli adhibiti sint honores, cum Archimarfallus imperatoris Romani delector, gladijque aureati antelator Thuringiae Langrauius, & Archimandrita Misnae Margrauius, & Limnarcha decretus sit. Is etsi in tam alto honorum gradu collocatus esset: non solum Lipsi literarum gymnasium instituit, sed & alterum Erfordiae conseruauit. Ex castissima uxore sua duos in lucem suscepit filios Federicum & Vvithelmum, Federicus patri in ducatu successit, qui hereticorum in Bohemia malleus & seuerissimus persecutor, liberos reliquit Ernestum & Albertum, hi nequaquam & ab auo & patre degenerarunt. Siquidem ille paternis muneribus ornatus, Saxoniae Dux declaratus est, simulque Thuringiae & Misnae imperauit. Albertus uero iussu Maximiliani, quod ex omnibus imperatoribus ei principatum detulerat, cum exercitu aduersus Morinos (qui & Flandri dicti) & Aduaticos (qui hodie Brabantini) profectus est. Quae egregia facinora fecerit suo loco exponentur. Ernesto quatuor fuerunt filij, qui primum in lucem editus est, Federico delata est dignitas paterna. Alius (quem Ernestum uocant) Archiepiscopus Magdeburgensis munere ac Germaniae patriarchatu decoratus est. Quis silentio pratereat

8 IO. GARZONIS EPIST. AD FEDE. DV. SAX.
prætereat Albertū archiepiscopum Maguntinensem,
cuius quāta sit autoritas, res ipsa ostendit. Illi adijciam
Ioannem principem certe omni uirtutum genere præ-
stantem: Quid loquar de Georgio fratre tuo, quem de
Latinis literis optime meritum omnes affirmant: Ex
quo fit, ut in præsentis parentis munus sustineat. Quid
de Henrico, qui nullam magis egregiam, quæ ut sub Ma-
ximiliani Cæsaris signis militaret, nauare operam po-
tuit: Hæc quanquæ ita sint, tu tamen antecedis illustrissi-
me princeps, qui de te grande quiddam polliceris, non
enim id (quod à fratribus tuis est factitatum) à studijs
literarum tuum illud singulare ac diuinum ingenium
seiuendum putasti. Ille ipse Plato à quo omnis Aca-
demiorum familia emanauit, tum Respublicas bene
esse arbitratur, si qui eas regant ad literarū studia
ingenium cōferant. Tantorum principum ac
tua dignitate, uirtutēque cōpulsus, Federici
Magni historiam scripsi, eamque nomi-
ni tuo dicaui, quā cum legeris re-
liquis Germaniæ principibus
eius legēdæ copiā facies.

9
IOANNIS GAR-
ZONIS BONONIENSIS, RERVM
SAXONICARVM LIBER
PRIMVS.

QVO tempore Federicus secundus im-
perator Romanus ætatem agebat,
Vitigitis Saxonum regis: cui ob res
gestas Magno cognomen fuit, fami-
lia Thuringiæ, Libonotriæ, Misnæ,
simulque Lusatiæ, quæ regiones sunt
Germaniæ, imperabat. Consequentibus temporibus
Albertus atque Henricus, qui parente orti fuerunt Hen-
rico his terris præfuerunt. Siquidem ille Thuringiam,
hic Lusaciam cum Misna rexit, ac Libonotriam. Henri-
co nulli fuerunt liberi uirilis sexus. Alberto filij duo, Fe-
dericus & Theodoricus. Forte ita casus tulit, ut Henri-
cus animam prope extremis (ut aiunt) labris teneret.
Igitur Federicum atque Theodoricum ad se acciri iubet.
Apud quos in hanc sententiam locutum accepimus:
Macte uirtute iuuenes multos annos Misnæ, Lusatiæ,
ac Libonotriæ imperaui: & ita imperaui, ut maiorum
nostrorum nobilitati responderim. Nunquæ ab illis de-
generaui, nunquæ genus nostrū dedecoraui. Nam cum
B hostes

Oratio
Henrici
ad nepo-
tes.

hostes bello persequeretur, nullus unquam me subire timor, strenui militis, & boni imperatoris officia semper simul sum executus. Siquidem si castris locus capiendus erat, si exercitus instruendus, si urbes expugnanda, si cum hostibus collatis signis dimicandum, si uis frigoris, atque hyemis excipienda, quis haec me elegantius fecit? Quoties cum Vindelibus ac Sarmatis (quos nostri Bohemos & Polonos uocant) signa contuli, toties uicti, caesi sunt, & fugati: ut arma cessarent ad pacem animam uerti. Quanta tranquillitate, quantoque ocio usae sunt regiones nostrae, nequeo uerbis consequi: eas nemo unquam, uel minimo latrocinio uexatas audiuit, qui se flagitijs contaminarunt, siue infimo, siue nobili essent genere, in eos est seuerè uindicatum, qui ad me uenerunt legati, & humane accepti sunt & benigne, & amplissimis muneribus affecti. In hunc modum rem & priuatam & publicam conseruaui, atque auxili. Vrbes, quas quibus urbem dixerat, amplissimas reddidi, subditorum nostrorum salutem ceteris rebus semper potiore habui. Sub terram fodi inueniendi argenti gratia, optatis fortuna respondit: omnem operam, ingenium, studium, uigilantiam, ad eorum, qui imperio meo seruiunt, utilitatem contuli. Nunc quoniam mihi de uita decedendum est, illud uos admonitos uolo, ut alter alterius studiosus existat. A uobis quod uterque apud

apud me liberorum suauitatem obtinet, mihi succedetur: quare fortem & constantem suscipite animum, diu mihi cognita est uirtus uestra ac perspecta, nulla spe decido, quin in futuro sitis, quales opto. Prioribus annis mihi Federice ab Vuenceslao Bohemorum rege Imperator aduersus Sarmatas creatus es: quae in eo bello egregia facinora feceris, haud mea dilabuntur memoria. Reportasti tu amplissimam de hostibus uictoriam. Nec uideo Theodorice, quin mihi de te bene sperandum sit, qui in quam frugem euasurus es, maxima ab adolescentia dedisti documeta. Nam quae ad strenuum militem spectant: ea tu calles, qui aetatem uirtute superasti. Adsit uobis memoria, quod non infimo, non ignobili, sed regio estis genere: quare regijs sitis moribus ornati, necesse est. Ego per meas (si quae sunt) uirtutes, exempla adidi: nec est apud me dubium, quin quae gessi, ea sit omnium mortalium fama celebratura. Cum finem dicendi fecisset, qui apud ipsum maximo erant honore, Libonothani & Misnenses, ad se accessit iussit, atque ita locutus fertur. Et si uiri optimi, diu re ipsa cognouerim, qui nunquam fide decesseritis, tamen quod sum à uobis postulaturus id, ut non modo non inficiamini, sed facturos spondeatis, uos obtestor & obsecro. Non uos fugit hominibus diu uiuere denegari, ex quo ipsis relinquendum est aliquid, quo se uixisse testentur.

Oratio
Henrici
ad Misnenses
& Libonothanos

B 2 plura

plura bella gessi. Exteras gentes, potētissimos populos, clarissimos reges praelio subegi, hostem semper superauī, prostrauīq; , nuncq; cessi, nuncq; referre gradum sum coactus. Quæ homini optanda est, eam sum consecutus gloriā. Senex sum & grauis annis. Expleui naturam uiuendi facietate. Breui sum uita, decessurus Christum optimum, maximum, Mariamq; cæli reginam, ut mihi in cælum ascensus detur: quibus possum, precibus, obsecro. Quare illud peto: ut hos, qui me cognatione attingunt, iuuenes ueneremini, obseruetis, colatis. Hi sunt, quibus regni mei dominatum, principatumq; trado: eorum studijs pareatis. Ipsos quippe futuros, mihi facile persuadeo, qui imperium non solum conseruaturi sint, sed etiam aucturi. Ut orationi finem imposuit, nemo potuit lachrymas continere, q; principem integrum, castum, grauem amissuri essent. Tandem cum mœrorem, luctumq; deposuissent, responderunt sese eos fore, qui uoluntati suæ, si casu de uita exiret, minime defuturi essent. In hunc modum Federicus imperium adeptus est: atq; ab omnibus, qui Lusatorum, Misnensium, & Libonothanorum summum obtinebant gradum, princeps uocatus. Theodoricus uero in imperio socius atq; adiutor dictus, haud multo post Henricus migravit de uita, ac magnis funeris impensis ad templum, quo maiores sui elati fuerant, elatus. Nequeo oratione cōsequi, quantum laudis in regno bene gerendo

Federicus
Marchio
declaratur.

gerendo, sibi iuuenes uendicauerint: quando in tanta potestate sic se adhibuerint: ut nulla alia ab his, quibus præerant ciuitatibus desyderata sit potestas. Nam ut incredibilem eorum liberalitatem silentio præteream: nullum uirtutū genus est ab his prætermisum: ut quicuis de cælo delapsos arbitraretur. Ad eos ex diuersis ciuitatibus Legati gratulatum mittebantur, quos maximis atq; amplissimis muneribus afficiebant. Quæ res illis non mediocre odium apud Albertum patrem, qui Thuringiæ imperabat, cōflauit. Nam ut liberos in tam alto atq; amplo dignitatis gradu collocatos animaduertit, ad eos literas in hæc uerba scriptas perferri iussit. Quod Misnensium regnū, cui iure præficiendus eram, præoccupaueritis filij, magna me tenet admiratio. Henrico frater eram. Non me præterit, quibus causis adducti, Misnenses huiusmodi scelera machinentur. Haud impune illis erit, quorum consilio, alieno minime abstulistis. Diu mihi nota est Misnensium insolentia, qui libertatem reliquis rebus potiozem habent. Ad quam ut mentem erigant atq; extollant, Otto, quæ Endauum esse aiunt, plurimū hortatur, eosq; ad sententiam suam traducere adnititur. Quin illud mihi grauius ferendum est, quod uobis quibus per ætatem, nullus est rerum usus, principatum detulerūt: Accedit quod eos, qui nostræ sunt ditionis, q; amplissimis prosequimini honoribus. Has literas cum princeps qui ue apud ipsos auto-

Literæ Alberti ad
filios.

ritate poterant & uoluntate: uiri præstantissimi ac populus Misnensis legissent: non mediocri, quod Albertus tantam temeritatis notam, nulla laceffitus iniuria subisset, qui in liberos & Misnenses nimis acerbo niteretur odio, sunt admiratione perculsi: Igitur Misnenses, ne tantum animo dolorem capiat, respondent: quando Henrici uoluntati morem gerant: qui cum animam efflaturus esset, Federicum & Theodoricum hæredes instituerit: sese qui illius mandata exequerentur, sacramenti religioni obstrictos: Nec arbitretur eos suæ libertatis immemores: ut non malint sub eius principis, ad cuius summam prudentiam magis magnus usus accedat, existere: quam ab homine, nec prudentia, nec usu exculto, gubernari. Quare si liberis suis principatum detulissent, nullo dolore afficeretur illos esse, quibus parendum statuissent. At principes, ne parentis odium sibi concitarent: ad eum literas perferri curant, quibus illum docent: nullum in ipsis hæreere crimen, nec ulla temeritate lapsos. Hæc dum Fribergæ (quæ urbs Misnæ est argenti, minerisq; opulentissima) geruntur, allatae sunt ad Albertum literæ: quas cum legisset, nulla uoluptate affectus est. Igitur legatos ad principes mittit: ut simul, quorum apud Misnenses magna est autoritas, hos conueniant. ad Lipsim urbem, quæ Libonotriæ caput existit: ubi de rebus ad regnum pertinentibus, habendum erat consilium, cuncti proficiscantur, moneante ipse

Fribergū.

Lipsim.

ipse confestim aderit. Nomē hæc regio à Libonicis populis uetustis: uel à Libanotho principe, qui regioni impetrauit, sortitum est: hi populi à Cornelio Eudorsij nuncupant. Haud multum interim tempus fuit, cum omnes Lipsim uenerunt. Tandem multis uerbis ultro, citroq; habitis, ira ab Alberto sustineri non potuit: quin in principes grauer inueheretur, ac suam uocaret hæreditatē lege agnitionis, quod Henricus ei frater extitisset. At principes Henricum ea fuisse sententia, respondent: ut ei uita functo, ab ipsis succederetur: periniquum esse, & non ferendum, si Henrici uoluntati deessent. Eandem protulisse sententiam, sunt qui affirmant quendam Henricum Schonbergensem, quod is Misnensibus studebat. Ut enim Albertus iram suppressit. Non inquit, tibi ex animo excidant, quæ in Vitigitis familiam beneficia contulit populus Misnensis: ea fuerunt, quibus ille in multum potentiae euasit, Thuringiam ditionis suæ fecit. Federicus primus cum in Italiam exercitum traiecisset, ad Mediolanum & Florentiam castra posuit. Non te fugit, quantam in Misnensium præsidio gloriam adeptus fuerit: multas Italiae urbes obsedit, quas tandem ui subegit. Statutum est Misnensibus ac decretum, ut Henrici hæreditatē liberi tui adeant. Abiecisti tu omnem humanitatem, qui filios ob tam singulare beneficium collatum, incredibili odio prosequeris. Quod si illis bellum indixeris, nec studiis tuis obtemperabunt, nec deerunt, qui tuendos suscipiant, etsi superuacaneum est, quando

Ira Alberti

Oratio
Henrici
Schonbergensis.

quando uterq; ea sit magnitudine animi præditus, qui imperium suum per se tueri possit. Tum Albertus iracundus, quod fortuna sua despecta esset, Thuringiam se recepit: atq; animo agitare cœpit, sibi ne liberorū ex Misna pellendorū daretur facultas. Igitur haud tutum ratus, si solus in eos impetum faciat, cum Ioanne principe, hic quidem Marchiæ Brandeburgensi præerat, colloquium habuit, hunc ut sibi qui cum liberis bellum suscepturus esset, præsidio foret: precibus obsecrauit. Nullam esse urbem, quæ illorum sit ditionis, ad cuius mœnia non signa prope inferat. Facile posse eos opprimi, si agros populetur: uicos exurat: arbores succidat: hominum, pecorūq; prædam agat. Quod si cum exercitu uim repellere adnitentur, se cum magnis copiis, quibus abundauit, præsto futurum. Qui illorum conatus comprimat. Nec uereri quin breui sit eos sub imperio suo redacturus. Libet mihi Misnæ, quæ regio est Germaniæ, situm paucis exponere: Hæc ad Albim flumen posita est ab ortu Solis haud longe absunt Vindali: à meridie, Bohemi: à septentrione, Saxones: ab occasu, Libonotria est: cui fines Sala & Muldauus amnes præscribunt: ultra Salam Thuringi sedes habent. In ea multæ sunt opulentissimæ ciuitates: munitissimæq; castella. Hanc olim Calucones, Danduti Prolemæo teste inhabitauerunt. Libonotriam uero Herthane, Eudosi, Varini, atq; Suardones tenuerunt, qui postea in uniuersum Serabi

Cum principe Brandeburgensi, foederatus inicit.

Situs terræ Misnæ.

Serabi dicti fuerunt, regio adeo in omni frugum genere fecunda est, ut toti ferè circumiacenti regioni ad abundantiam sufficiat: huic non frumētī modo est magna copia, uerum etiam uini, mellis, pecorisq;. Cum igitur principes parentē cum manu haud quaquam contemnenda aduersus se contendere, & fama & literis accipissent, repente ad Lipsim iter contulerunt: ubi, quos sibi officijs & beniuolentiā cōiunxerant, principes com-
 plureis ad se euocari iubent, quæ ipsis animo sententia sedet, exprimunt: sese incertos consilij, parenti ne cum expeditis militibus: id quod est filiorū ab omni humanitate abhorrentium se obijciant, urbesq; & castella ab irruptionibus tueantur: an uoluntate in deditionem proficiscantur, at in summum dolorē adduci: cum quos Henricus hæredes instituit, eos exhæredare adnitatur. Nullam rem esse, quæ illi admirationē præbeat, quando se futuros, qui Henrici testamentū re ipsa executuri essent, sacramenti religione obstrinxissent. Ipsi cum ingenio & consilio præstarent, ne quid detrimenti reciperet, enixe operam darent, Henricus Eudanus, cui in capiendō cōsilio, summa erat prudentia: & in dicēdo fides. Nullus (inquit) maximi principes uos subeat
 metus, CHRISTVS optimus, maximus, præstabit auxiliū, propulsate patris iniuriam: cui si ob perpetrata scelera essetis in odio, æquiori animo ferrem. Quis est tam iniustus rerū æstimator, quē tanti dissidij causa lateat,

Deliberatio principum.

Oratio Eudani ad principes.

C pace

pace uestra dixerim Alberto ex uilissimo scorto, cui Ca-
tharina est nomen, natus est filius: illius hortatu ad
hunc principatum deferre constituit. Estis principes, &
corporis robore, eaq; animi magnitudine, ut patris (si
pater dicendus est) impetum excipere possitis: quoties
cum eius militibus signa cōtuli, toties cum ipsis prosper-
ram pugnam feci. Ad unum omnes cæsi sunt: mihi hanc
prouinciam depono: nec recuso omnem impetum belli
in me conuertere. Dum hæc aguntur, nunciatū est prin-
cipibus, Ioannem Brandenburgensem, quem Alber-
tus necessitudine (ut supra diximus) sibi coniunxerat
cum copijs in agrum Misniacū iter fecisse: cuncta igni,
ferrōque absumpsisse: magnam uim hominum, peco-
rumq; abigere. Tum Federicus tantam animo conce-
pit iram, ut eius iussu Theodoricus cum exercitu ad ul-
ciscendas illatas ciuibus iniurias, proficisceretur. Oppi-
dani ubi principem cum præsidio profectum cogno-
uerunt, patefacta porta (nam se mœnibus tenebant)
subito erumpunt, hostes adoriuntur, plus sexcentos
ceciderunt: reliqui in fugam uersi sunt, quibus omnis
præda adempta est. Præerat exercitui Theodorici Ia-
cobus Schonbergius, rei militaris scientissimus: is nihil
commisit, ut eo prælio reprehendi iure posset. Interea
nunciatum est Theodorico, hostes non longe ab ur-
be Luca Lusatiæ castra posuisse: quod ipsis ab Alber-
to (nam copias Mars minuerat) armatorum subsidia
mittenda

Branden-
burgensis.

mittenda essent. Verum Theodoricus, si in hostem
anteq̄ numero fieret amplior, impetum faceret, tutius
existimans, Iacobum Schonbergium in secretum ab-
ducit: Multo inter se, an cum hoste signa conferenda
essent, cōsilio egerunt. Tandem in hanc sententiam in-
clinatum est: ut Legati ad Ioannem Brandenburgium
mitterentur, qui causas belli sciscitarentur. Re ita com-
posita, Legati ad Albertum peruenerūt: qui dignitate
præstabat, ita locutus fertur. Vehemēter admiramur,
cur nulla facta belli denunciatione, Misniacos agros,
qui Federici principis imperio subiiciuntur, peruastan-
dos duxeris. Tu Henricusq; inter uos pacti estis, ne al-
ter alterius agris, urbibus, castellis, uel minimā iacturā
afferret. Desciuiisti à fide, cuius milites latronum ritu,
Federici agros populati sunt, conaticq; eius oppugnare
urbes. Neq; tu ignoras, quo animo, qua fide, qua con-
stantia in maiores uestros Misnenses extiterint: qui de
suo erga illos studio & perseuerantia, cum difficillima
erant tempora, nunq̄ remiserunt. Tantam iniuriam
abs te præter iustitiam nobis illatam, principes nostri
ferre nequeunt. Quare satisfacias oportet: Sin in sen-
tentia manes, tibi illorū uerbis bellum indicimus. Ioan-
nes ira infensus: Si, inquit, Misnensibus & Lusatijs, qui
& Misnenses sunt, bellum intuli, mirari desinite. Haud
ab re in Misniacum agrum à militibus nostris facta est
irruptio. Siquidem nonnullas Vindelorum urbes, quæ
C 2 imperio

Oratio Le-
gatorum
Theodo-
rici.

Responsio
Ioannis.

imperio meo subiiciebant, suæ ditionis fecerunt. Quis illud nõ iniquo tulerit animo, cum Federico Imperium me minime cõscio tradiderint? Mihi profecto iure optimo succedendum erat, consulendum illi fuit existimationi meæ, ad eam omnis cura sua conferenda: accedat ipsa, quam mecum iniit pactio. Nunquàm se regnum, quoad mihi uita cõtingeret, occupaturũ. Quare si belli studia mihi deponẽda sunt, prouideant: ut mihi iactura resarciat. Tum Legati, nõ esse Misnensium, respondent: ut quæ secunda pugna parta sunt, ea languore & desidia adducti, reddant. Si Vindelos ui subegerunt, eos tamẽ imperio suo seruire. Verum Sarmatarum, ac Slesitarũ potestate ac ditione liberatos, se summopere: cur eius rei mentionem fecerit: admirari: Federico sub ea conditione regnum tradidisse, ut Alberto præsidio esset. Optimum quenq; principem, si parens in filio alieno esset animo, ad componendam pacem, omnes rationes suas conferre, abhorruisse eum ab hac sententia: qui honestissimos filios, nullaq; uirtute egẽtes, acerbissimo odio prosequeretur. Fortunam belli ancipitem esse, sæpenumero robustissimum exercitum parua manu profligatum: nec à quibus bella suscipiantur, ipsos ocio uacare. Interea Theodoricus cum ualidissimo exercitu in agrum Deberlochiũ peruenerat: cum ad eum se Legati receperunt: cui cum quod acceperant, responsum reddidissent, ab uniuerso exercitu est ad arma con-

damatum:

damatum, omniũ manus ad gladium, lanceamq; pruriebant. Verum Theodoricus, ac Iacobus Schonbergius, cuius consilio & sapientia ad rem militarem utebatur, sese à pugna continuerunt. In sequenti nocte: nam cælum albescebat, cum copijs pfecti. Quinq; milia passuum ab hoste locum castris ceperunt. Tertio post die sub lucis exortu, Theodoricus curare corpora milites iussit, eosq; accersiri, Atq; ut bono animo pugnam capescerent, hortatus est. Non illius uirtutis bellicæ, non militaris disciplinae, non præteriti temporis famæ, cum sub Henrici signis militabant, memoriã abijcerent: se eosdem esse, qui tot amplissimas de hostibus uictorias reportassent, sibi in memoriam redigerent. Ipse quantum in se esset, & strennui militis, & optimi Imperatoris officia simul exequeretur. Theodorici oratione militum animi uehementer accensi sunt. Igitur omnes, quadringentis præmissis equitibus, qui hostes ad pugnam allicerent: armati atq; instructi prodeunt. Hac paucitas effecit, ut ipsi, nulla interposita mora, castra egrederent, manũq; consererent. Inter congressionem Theodoricum cum expeditis Legionibus adesse, qui Ioannis copijs præerat, ex exploratoribus cognoscit. Tum Theodoricus, quo egregiam fratri nauaret operam, acies instruit, quenq; Militem: cuius uirtutem pluribus prælijs didicerat, suo loco disponit. Imperator hostilis, ne circumueniret: metu percussus, gra-

Oratio
militaris.

C 3 dum

dum retulit. At Theodoricus, cuius animus ad cōserendam manū ferebat, eos milites in quibus cōsequenda uictoriae spem cōstituerat, hortat: hostem persequantur; q̄ eius animum fugiendi, magisq̄ pugnandi cogitatio subeat, uix se in castra retulerat. Cum Theodoricus acriem eduxit. Diu pugnatū est equo Marte. Tandem intra castra cōpulsus est Jacob⁹, ut hostem praelio fugum, se in castra retulisse animaduertit. Haud cunctemur, inquit, Theodorice: uictoriam nobis fortuna protendit. Stationes oppugnemus: nimirū expugnabimus, q̄ peditū multitudinem abundam⁹: & ab equitatu firmi sumus. Vix finem dicendi fecerat, cum Theodoricus quinque equitū milium manu, ac pari fere numero peditum comitatus hostium castra ingressus est: ad quae qui custodiam habebant, illi occurrunt. Sed cum uis uicij non posset, necati sunt: hostium supra tria milia occisa: supra septē milia capta: ceteri salutis suae fuga confluuerunt. Theodoricus ne de militibus suis male mereret, castra ipsis diripienda concessit. Verū tam memorabili uictoria laetus, ad Federicū nuncium cum literis mittit: quibus illum docet, hostilem exercitū à se superatū, prostratumq̄, Federicus non mediocri exiliuit gaudio. Erat ea tēpestas Picastrum, quae urbs ad Elistrū amnem sita est. Siquidē paucis ante diebus cum maximis copiis eō contenderat, qđ Alberto Imperatori suo suppetias

laturō illuc diuertēdum erat. Is quanta laude Theodoricum profecutus fuerit, nequeo oratione complecti: illum semper extitisse, in quo spem omnē, fidemq̄ locasset: nec sua eum fefellisset opinio: Nec uereri ipsum, si aetate procederet Q. Maximo, sapiētia: Superiori Africano, celeritate: ei qui postea fuit singulari consilio Paulo, ratione ac disciplina: C. Mario, uirtute praestaturū. Interea equites duo: qui cum praelium in mala spe esse cognouissent, sese fuga proripuerant: Ad Ioannē Marchionē uenerunt, nunciantes exercitum uictum, caesum esse & fugatū. Eos, Imperator ne ex praelio, cum aduersam fortunam uideret, profugerit, an caede caesus fuerit, latere. Igitur ne tantam cladem acceptam inultam relinqueret, maximum ex equitatu ac peditatu coegit exercitum: atq̄ in Lusatios peruenit. In ea regione urbs est, quā incolae Lucam uocant, eius mentionē fecimus. Cum agrum populatus esset, & praedas hominum, pecorumq̄ egisset, castra ante portā locauit, diu eam obsedit. Sed cū in potestatem suam minime posset redigere, q̄ ipsam Federicus firmissimis praesidijs munierat. Situs praeter ea inexpugnabilem faciebat, exercitum abduxit: atq̄ ad oppidum Haganum, quod id Theodorici imperio subiciebatur, oppugnandum peruenit: ipsum nocte & interdium tormētis uerberabat. Ut uidit id frustra inceptum esse, robustissimos milites, ac rei militaris scientissimos, ad se acciri iubet: his magnam uim argenti, au

riq; si noctis silentio in murum euaserint: seq; præcipi-
 ti saltu in oppidum immiserint: ac necatis custodibus,
 portam aperuerint, pollicetur. Ipse cum expeditis mili-
 tibus confestim affuturum, atq; intraturum, illi impe-
 rata faciunt. Intempesta nox erat, cum armati muros
 scandunt: ac fure, id quod tutissimū uisum est, de ipsis
 demisso, per eum in oppidum descendunt. Qui custo-
 dibus præerat, Caspar Malticius adesse hostes cogno-
 uit: eos admonet, ne uocem emittant, quo ad unum
 omnes supplicio mortis afficerent: Ipsi retrorsum, ne in-
 spiciantur, se recipiant, Cum clamore sublato signum
 dederit: eductis gladijs in eos impetum faciant: cogan-
 tur omnes uita decedere, ne ab his impostērū, aut uis,
 aut fraus timeri possit. Dum securibus freti, portam
 effringere moliuntur, Caspar uoce signum ædidit. Ac-
 currunt custodes: prælium conseritur: haud quaquam
 par hostibus dimicatio fuit: quod cuncti occisione oc-
 cisi sunt. Ad portam extra urbem erat Ioannes cum
 commilitonibus suis equo, armisq; instructus, atq; ori-
 natus. Vbi illuxit, oppidani, qui ne in eorū præsidium
 uenerant milites, porta effusi in hostes impetū faciunt.
 Alios trucidant: alios in fugam uertunt: alios capiunt.
 Sunt qui Ioannem captum scribant, sed cognitum in-
 pristinam libertatem restitutum. Tantæ stragis hosti-
 bus illatæ, Caspar Federicum, atq; Theodoricum par-
 ticipes effecit. Federicus paucis equitibus assumptis, &
 reliquas

reliquas copias ad Elistrū reliquerat: ad Misenam ur-
 bem contendit, quo Theodorico (si ita casus tulisset)
 præsidio esset. Dum hæc geruntur, non mediocri Ioan-
 nes, quod ad eum exitum, quem sibi proposuerat, per-
 uenire non poterat, ita exardebat: deos, qd' rerum sua-
 rum curam posthaberēt, inculsans. Itaq; literas ad prin-
 cipem Eberhardū, qui Cheruscis & Ascaniæ præerat,
 in hanc sententiam scripsisse fertur. Quanta beniuo-
 lentia, quantisq; officijs, patrem tuum maiores nostri
 eo bello, quod prioribus annis cum crudelissimis hosti-
 bus gessit, complexi fuerint: res ipsa docuit. Illorū præ-
 sidio superior discessit. Ad complures Germaniæ prin-
 cipes: neq; tu id ignoras: ab eo Legati missi sunt, præ-
 sidij implorandi gratia: cuncti se esse responderūt, qui
 cogitationes suas aliò contulissent: nequaquã eis obesse,
 à quibus nulla unquã fuissent iniuria laceßiti. At maio-
 res nostri regnum uestrum tibi defendendum suscep-
 runt: pluris patrē tuum, quã aliorum principum iniurias
 existimantes. Noli per deos immortales, ingratitude
 notam subire. Quo in statu res Alberti sit, te satis su-
 perq; intellexisse puto. Superiori anno cum Misnensi-
 bus signa contuli. Fortuna improba, ut succumberem,
 effecit: cuius res superior esse consueuerat, ipse prælium
 aduersus hostes nullum secundum facio. Tanto in me
 fortuna exarsit odio. Quare si quid precibus apud te
 possum Alberti, egenti atque inopi auxilium præsta-
 C 5 Tecum

Literæ
 Ioannis
 ad Eber-
 hardum.

Tecum precibus fraternis ago. Contendamus cum Legionibus expeditis in Misnenses, binisque considamus castris. Haud uereor quin eos breui subacturi simus, atque ad deditiōem compulsuri. Eberhardus tum misericordia commotus, tum ne beneficiorum memoriā abiecisse uideretur, adductus, Albertum auxilio suo iuuantandum statuit. Igitur exercitu ex quatuor milibus hominum congregato, in Misnensem agrum profectus: *Ilburgum.* primum ad Ilburgum, sic illi nomen est, quod Ilba comes extruxit, castra posuit. Duorum itinerum altero ad castrum illi ueniendum erat: Aut terrestri, quod ab *Muldaus amnis.* amne Muldauo non longe aberat: Aut per Albim flumen nauigandum: hoc ei tutius uisum est, quod terrestre iter permultis insanis substructionibus eorum, qui Federici parebant imperio, erat refertum. Igitur nauis ad urbem Vitigisburgium primis se intendentibus tenebris peruenit. Ei praeerat quidam Bernardus agnatus Eberhardi. Adhuc, ut sibi tutum praebeat transitum, oratum mittit. Bernardus & metu territus & ne Federici odium sibi concitaret, se illum ut illucesceret uoti compotem futurum respondit. Interim ad Federicum, quem ad Misnam iter fecisse non ignorabat, nuncium cum literis mittit. His Eberhardum cum ualido exercitu ad Vitigisburgium uenisse admonet. Ut sibi tutum praebeat transitum, postulasse, illum quantum coniectura consequi posset, Misnensium agrum igni, ferroque

ferrisque absumpturum, atque pecorum, hominumque praedam acturum. Ipse rebus suis consulat. se uereri, ne agnati Eberhardi studiis, quod hominum multitudine abundat, obsequi cogatur. Ipsum Ilba castrum primum in potestatem suam redacturum. Has literas cum Federicus accurate legisset: suspicione, ne Eberhardus oppido potiretur, adductus cum copiis atque oppidanis ad Albim, quo illi occurreret, praue nit. Insuper Henricum Eudanum, qui sub suis signis, cum plurimis cohortibus militiam militabant, ad Muldauum, ut omnes eius accolas, qui partim Plisnenses, partim Serabi, partim Pratoriani nuncupabantur. Sumptis armis, ad Ilba castrum deduceret: ubi & ipse cum Legionibus expeditis adesse pollicitus est. Primum illi ad castrum quoddam, quod Incolae Dorganum, olim à Dorgeberto Satrapa conditum, nominant, per Albim iter fuit: ut cognouit Eberhardi agris diripiendis, uastandisque intendere: ad Henricum, ut relicto ad oppidum praesidio, cum caetero equitatu ad se accederet, literas perferri iussit. Non dum ille appulerat, cum Federicus haud procul ab hostium castris, castra habuit: haud pugnam, quod milites de uia fessi erant, adere statuit. Veruntamen ut omnes armati, instructique essent: quando collatis signis cum hoste dimicandum statuisset. In sequenti die per praecōnem edixit: Ipsi, cum tuba signum daretur, procederent: Cuncti Federici obtemperarunt uoluntati. Verum

C 6 se nocte

se nocte in diem inclinante, hostes; quorum artus lenis somnus corripere, adoriret. Diu consilium agitans, tandem congressu abstinuit, tum ob militum paucitatem, tum quod graui itineris labore confecti erant. Erant in castris eius centuriones, & animo & corpore praestantes: qui cum ad conferendam cum hostibus manum, oblatam sibi occasionem intuerentur: Tela uibrabant. Militum insuper animi ad pugnam incendebantur. Igitur centurionum iussu, tubicen pugnae signum dedit. Sublato clamore, ad hostium castra contendunt: telaque coniungunt: quibus stationum cura, custodiaque mandata erat. Confestim hostes adesse Eberhardo denunciant: cui cum castra egrediendi nulla esset potestas, ad ea tuendum animum uertit. At Federicus milites, ne animum contrahant, demittantue hortat: quod magnus hosteis metus inceserit. Verum Eberhardus se acriter defenderat animo, atque hostem omnibus uiribus repellere conabatur: utrinque acriter praelio concurrebat: cum puluis ex loco haud distanti ortus, uelut nube inducta, implebat omnia. Federicus Henricum aduentasse existimans, haud falsus uates fuit. Bene (inquit) res se habet. Nunc optima spe praeditus sum. Haud nox aduentabit: cum hostilibus potiar castris. Nolite commilitones mei animis deficere. Quisque non modo sibi, sed alij quoque animum afferat. Exiite hominem castris, praeda in uestra manu est. Abstineo ipsa, nec me impediam. Hac oratione

Oratio
Federici.

militum

militum, animi uehementer accensi sunt. Erat in exercitu Federici Henricus Stella Lipsensis: hic quod facinus memoratu dignum efficere studebat, primus hostium castra ingressus est. Hunc ingens militum multitudo est subsecuta: hostium plus quatuor milia caesa sunt: quinque milia capta: milites ad diripienda castra passim discurrunt. Capti sunt Eberhardus, ac Remigius Erotianus, deductique ad Federicum. Conserto praelio Henricus affuit. Tum Federicus subridens: Si (inquit) Henrice affuisses, ingentem praedam fecisses. Sed ne noui motus aduersus ipsum excitarentur, militem triduum in castris continuit: ut nihil esse animaduertit, quo in suspicionem incideret. Iussit copias in hiberna perficisci. Ipse cum paucis equitibus ad urbem Fribergum iter contulit. Ut Ioannes Brandenburgensis Eberhardi copias profligatas, ipsumque unam cum pluribus nobilibus captum ex nuncijs cognouit, non mediocri eum terror inuasit. Non enim ipsius opes ac diuitiae adeo insignes erant, ut illius redimendi sibi esset facultas. Insuper populus Cherustus, qui nunc Astamus dicitur, odium diuturnum, & iam inueteratum in ipsum habebat. Quo factum est, ut urbem obsidione soluendam duxerit: animumque ad pacem cum Federico & Misnensibus componendam uerterit. Verum quoniam meliori se conditione animaduertit, solutionem simulauit. Siquidem nobilibus quibusdam, ut nocte in proxima uilla, quo a Mis-

Eberhardus captus.

nensibus

nensibus prehenderentur, se occultarent, edixit. Edixit præterea, ut expeditorū militum duo milia, haud procul à paludibus: quo Misnenses, si ad prælium faciendum egrederentur, aut comprehenderent, aut de medio tollerent: in locis abditis delitescerent. Ipse in sequenti die, luce prima ab urbe castra mouere uisus est. Misnenses, quibus urbs tuenda data erat, non parua, quod subita obsidione liberati essent, admiratione imbuti, nequaquam urbem, ne per dolum caperetur, egredi audebant: ut illuxit, ex muris solitudinē in castris prospectant. Qui diligenter speculetur, speculatorem præmittunt. Quo se Ioannes contulerit, quid ei sit negotij: quos in consilium adhibeat, conquirat. Speculatori primum ad loca, ubi milites Ioannis iussu in insidijs subsidebant, iter fuit: illis obequitat, Incertus, an totus exercitus illic insideat. Ut retro in urbem redijt: Quæ inspexerat, refert. repente Theodoricus, quosdam fortis extremæ iuuenes, qui castris ignem iniiciant, proficisci iubet. Reliquum exercitum bipartitus est, quod alteram partem non longe à militibus, quos Ioannes in occulto locauerat, iussit considerare: quo in explorato exeuntes occideret. Alteram, quæ illi subsidio esset, atque adiumento, non multum seiunxit. Ipse magna armorum stipatus caterua, proximum cliuum conscendit: quo res euasura esset, prospectaturus. Cum castra flam

mis conflagrarent, eò se retulisse hostes Ioannes arbitratus est: qui dum spolia colligunt, eos facile, si quos in insidias collocauerat milites, ad itinera insidenda mitterentur, capi posse existimauit. Igitur militibus, qui apud ipsum erant, ut arma expedirent, iussis, eò se recepit. Hæc Theodoricus ex cliuo prospectans: ut Legionæ duæ, quæ Ioanni occurrant, per conuallem proficiscantur, edicit. Cum his uero qui castra incenderant, ut cõfestim in urbem redeant, per nuncium agit, monetque: quo illis, ne in hostes, quos Ioannes subsidiarios uocabat, in antrum reconditos incidant, utendum sit itinere: quod si antro se continebunt neminem, quantum in eis fuerit, egredi patiantur. Rebus ita compositis cum reliquo exercitu ad itinera insidendo, quo Ioannis Legionæ ducendæ erant, profectus est. Cum non multo post Ioannes eò cum copijs aduentasset, ob equorum hinnitum, armorumque fremitum insidias ac dolum formidans, retro uertit iter. Extemplo qui per conuallem iter fecerant milites, sese illi obijciunt: nec certamen ullam quidem moram faciunt. Theodoricus, quas silentio continuerat Legionæ, in aciem eduxit. Diu congressi sunt, uerum Ioanni haud æqua dimicatio fuit. Ex prælio profugientem, pauci subsequuti sunt equites, peditesque suorum: ceciderunt ea pugna duo milia, duo capta: haud procul fuit, cum à peditibus duobus ex equo prostratus est: Nulla alia causa euasit, quæ

quod

IOANNIS GARZONIS

quod eos, ut pietatis, clementiæ, humanitatis partes suscipere, precibus fatigauit. Principio noctis Lucam se retulit, iussitque ad Federicum literas perferri: quibus de prospera pugna à se facta certiores fecit. Is cum eas legisset, incredibili exiliens gaudio: Abi, inquit, qui literas detulisti: ac nuncia Theodorico, quæ ab eo acta sunt, mihi grata extitisse: sed illa multo fore gratiora, si ad eas urbes, quæ Ioannis subiiciuntur imperio, exercitum admoueat, coneturque eas in potestatem suam redigere. Insuper agros ferro, ignique perualet: quos obuios habuerit hostes, ad unum necandos curet, quibus potestur, urbes & diripiat, & incendio absumat. Inter cetera ad Francfordiam castra ponat, ipse paucis post diebus, qui illi suppetias feram, cum manu minime cõtemnenda adero. Theodoricus, quo in Federici uoluntatem concederet, ac ualidissimo in urbe relicto præsidio cum reliquo exercitu, ad Francfordiam contendit, ipsum diu obsedit, ut uidit expugnationi difficile: Nam in eo dies prope triginta absumperat, ad uastandos agros omni fuit cura intentus. Ex quo tantus Ioanni pavor iniectus est, ut Theodoricum ex discordia ualde acerba, atque diuturna in gratiam reducere instituerit. Igitur qui inducias peteret, oratorem ad Theodoricum misit. Is non esse in sua potestate eas dare respondit, ad Federicum iter faceret. Quicquid ab eo institueretur sese ratum habiturum. Accessit orator Theodorici sententia: ut enim legationem

RERVM SAXONICARVM LIB. I.

gationem exposuit, inducias sibi dare petijt. Federicus in oratorem oculos coniiciens: Quoniam (inquit) non semel, sed sæpius uicti & fugati estis: exercitus uestri occisione occisi: agri perualetati: urbes obsidione cinctæ, ad petendas inducias uenistis. Nulla uos iniuria lacessui: mihi bellum indixistis, antequam in Misnensem agrum à uobis diruptiones fierent, hæc erant agenda consilio: nunquam uobis fortuna affulsit, quoties nobiscum signa contulistis, toties uicti, perculsi, ac maiori parte exercitus amissa, cõsternati, profugistis: ut mihi, fratrique meo imperium extorqueretis, nullum discriminis genus uobis defugiendum putastis. At ne clementia uidear abiecisse memoriam, duorum mensium inducias impetretis uolumus. Oratore dimisso de inducijs Ioanni datis, Theodoricum certiores facit: ac Iacobum Schonbergium, ut in castris militem contineat, quod ei ad Haganum urbem proficiscendum sit, per literas admonet. Is locus erat, quo nobiles permulti, & Ioannis, & principes ipsi conuenturi erant: cum principes, quod suum de bello consilium foret, exposuissent: Ioannes Eberhardi, quem captum ostendimus (erat is quidem insolens atque arrogans) mentionem habuit, indignum esse: ut tantus princeps in carcerem sordidum conijceretur, quod inter captiuos facienda esset distinctio. Tum Cotardus quidam Libanothanus, huic Eudano erat agnomen: ita concionatus est. Existimabam

Oratio
Federici.

Oratio
Eudani.

teo

IOANNIS GARZONIS

te o Ioannes huc contendisse, qui conditiones pacis
 tanquam à uictoribus acciperes: At quantum con-
 iectura possum assequi in hanc urbem profectus es,
 qui uictoribus eas dares: An principes nostros tan-
 tam temeritatis notam subisse arbitraris: ut captiuos
 tibi reddendos curent? Nihil à te prætermisum est,
 quo principum nostrorum posses imperium euertere,
 si durius aliquid accidisset, omnem in ipsos crudelitatem
 adhibuisses. optatis tuis fortuna minime respondit.
 Quas clades acceperis, animo agita. Hac oratione Io-
 annes uehementer commotus est: omnisque insolentia
 ei ex animo excidit. Igitur in hanc sententiam respon-
 sum reddidit. Quod me non solum prælio fuderitis,
 sed castris quoque exueritis, nulla me capit admiratio,
 cum sint incerti bellorum exitus. Si me prælio inferio-
 rem discessurum autumassem, nunquam manum con-
 seruisssem. Nec uos à me dissentietis, quibus si fortuna
 aduersa fuisset, eandem subissetis calamitatem. Illud præ-
 dico, illud denuncio, ne maximæ cuique fortunæ creda-
 tur. Cui quondam fortuna aspirauit, cogor pacem pe-
 tere, quas mihi conditiones subeundas statueritis, haud
 recusauerim, modo ab humanitate minime abhorreat.
 Nulla sum imprudentia lapsus, ipse misericordia addu-
 ctus: quod parens uester sese regno à uobis spoliatum
 assererat: hunc impetum belli in me conuerti, ut ei sub-
 sidio essem: non postulabat, sed flagitabat: cum domo
 uestra

Responso
 Ioannis.

RERVM SAXONICARVM LIB. I.

uestra constitutam necessitudinem longe antequam uos
 nati essetis. Non referam quæ mihi beneficia contulit:
 quæ si memoria deleuisssem, quiuis me crudelitate præ-
 ditum, ferum, asperum, inhumanum extimasset. Non-
 dum sua in me merita sum assecutus. Suscipite per
 deos immortales excusationem meam. Quid loquar de
 Eberhardo principe, qui ut parentis uestri saluti, digni-
 tati subueniret, à uobis prælio fractus est? Is clausus
 in tenebris, cum mœrore & luctu, morte grauiorem
 uitam agit. Eum obsecro tam aspero carcere emitten-
 dum curate. Plura dicere parantem, haud sustinue-
 runt principes. Tum inter eos pax confecta est, ea in
 has conditiones conuenit. Omnis discordia è memoria
 excederet, Imposterum se mutuis prosequerentur offi-
 cijs. Eberhardus sub ea conditione, ut auri pondo sex-
 decim soluerent, pristinae libertati restitueret, Ioannes
 filiam Federico in matrimonium traderet. Extractum
 est hoc bellum in annos duos, menses nouem.

IOANNIS GARZONIS BONONIENSIS,

RERVM SAXONICARVM

LIBRI PRIMI

FINIS.

IOANNIS GAR-
ZONIS BONONIENSIS, RERVM
SAXONICARVM LIBER
SECVNDVS.

INTEREA Albertus, cum quod antea
tentauerat, id parum procederet: in cer-
tus consilij, utrum omnē curam suam
ad componendum cum liberis pacem
conferret: an bellum instauraret, sese
in Thuringia continebat. Ita em̄ pro-
positum illis ex sententia cesserat: ut nonnuncq̄ rebus
suis diffideret, ac desperaret: tandem eos iterum bello
persequēdos statuit. Vt igitur regionem Lusatorum,
Misnensium, & Libanothanoꝝ, cui Federicus, Theo-
doricusq̄ imperabant, ditionis suæ faceret, Adulphum
Nassauum, cui per id tempus delatum erat Romanū
imperium, conuenit: huic reliquæ urbes, castella, agricq̄,
quibus liberi imperabant, ab eo uenierunt: ut quorum
potestas late patebat (Siquidem magnam Germaniæ
partem complectebatur) hi in paupertatem inciderēt,
miseriç redderent, uerum Adulphus cum emisisset are
alieno, in multum potentia euasit: ut ne deos quidem
iratos sibi timendos duceret. Haud præterea parua ela-
tus erat lætitiā, quod in Bohemos, quibus cum bellum
suscipere

suscipere statuerat, facilis patebat aditus: paucis post
diebus Albertus sese patriæ reddidit. Tum ipsum qui
fieri posset: ut quem ex impudico scorto in lucem susce-
perat, filio (huic Ludouico nomē erat) Thuringia hære-
ditate obueniret, cogitatio subiit. Et si res ipsa admo-
dum difficilis esset, nec mediocri egens consilio: eos ta-
men, qui inter cæteros insignes erant, sibi conciliabat.
Id optimum factu existimans, qui annos pubertatis
egressi erant, nobiles ad se alliciebat: hortabaturq̄, ut
ad rem militarem incumberent: qui ea præstitissent, cæ-
terosq̄ antecellerent, hos maximis muneribus se pro-
secuturū: non solum recipiebat, uerumetiam ultro pol-
licebatur. Complures in auratorum equitum numerū
adscripsit: & eos potissimum, qui nobili erant genere.
Forte ita casus tulit, ut ludos militares ex industria pa-
raret: qui excelleret, hi amplissimis muneribus affice-
rentur. Per multi cōuenerunt, tum spectaculi, tum dimi-
cationis gratia. Fama est alios lusisse hastis, alios gla-
dijs, alios lapidib⁹, alios palæstra. Vt ludis finis imposi-
tus est, ex omni multitudine sexaginta ad se acciri iu-
bet iuuenes: qui quoniam longe ante alios egregie di-
micauerant: ab eo balteis aureis, gladijs militaribus, cal-
caribus aureis, castellis, agris donati sunt. princeps (cum
amplissimis v̄bis iuuenes gratias egissent) huiuscemo-
di orationem habuit. Egregia uirtus uestra, quā ho-
dierna die præ uos tulistis præstantissimi iuuenes, esse
Dicitur

cit, ut maxima sim uobis beneuolētia obstrictus. Quae à me accepistis munera: & si debilia sunt, atq; exigua, ea quaeso bono, iucundōq; animo accipiatis: in posterum maiora, amplioraq; accepturi estis: Optima rei militaris iecistis fundamenta: in ea per deos immortales incumbite, hæc est, qua fortissimi uiri caelestium numerum auxerunt. In hunc maxime modum, nomē uestrum immortalitati commēdabit. Nec quicq; est ex omnibus rebus humanis prædarius aut præstantius, quam uos ea præditos esse uirtute, qua à patria hostium impetum possitis propulsare. Illius amplitudinem non solum conseruare debetis, sed etiam augere. Semper uerum decus in ea uirtute posui, quæ patriæ salutaris esset: eam uos facultatē habituri estis: Quare pergitis ut accepistis: Quantum in me fuerit, nec consilio, nec uoluntate uobis deero. Plura in hanc sententiam dicerem, nisi uos eos, quales opto, futuros cōsiderem. Hæc eō referēbantur: ut Ludouicū institueret hæc redem: At iuuenes quod uirium robore florebant: tantam principis liberalitatem non admirari non potuerunt. Quisq; se eum futurum pollicebatur, qui, ut in uirum uirtute præditū euaderet, ne ullum quidem laborem defugiturus esset. Qui uero graui premebantur senecta (nō enim ad quē exitū res ipsa peruentura esset, eos latebat) his huiusmodi spectacula dolorē, mœroremq; afferebant. Hæc dum agebantur, Adulphus Philippum Nassam (erat hic quidē illi patruus) cum Legionibus expeditis Sueuorum

uorum, in agrū Libanothanū proficisci iubet: monetq; ut cuncta igni, ferroq; absumat: ciuitates oppugnet: principes submoueat: atq; omnē regionē in potestatem suam redigat. Philippus ut hæc Adulphi uoluntati cōcedat per Thuringiam ad Cziticā urbem (olim Czitto conditam) uenit inde per populato agro, tugurijsq; & uillis ac templis igni crematis, ad Bornium cōtendit: ibi dies aliquot statiuā habuit, ad Elistrū reuertit. Tandē nō longe à Picastrō, ubi nōnulli Federici copiarū hiberna uerant, cū exercitu cōsedit. Hæc posteaq; Federico nunciata sunt, cōfestim Lipsim cū exercitu iter fecit: Theodoriciq; ut reliqs copias ad Picastrū admoueret, monuit, q; eō pfecturus esset. Theodoricus enixe imperata fecit. Haugutius, qui ad Picastrū custodiam habebat Imperator: tantū ei hostilis exercitus terrorē iniecerat, q; nec egredi audebat, nec militē in aciem educere. Igitur qui exercitū hostiū lustret, cōtēpleturq; silentio noctis emittit: castra ubi sunt locata cōquirat. Egrediētē haud parua cepit admiratio, q; agro peruastrato, nō nisi solitudo esset. Nec à suspitione absuit, quin hostes locū insiderēt: ex q; impetu in ipsum facto præhenderet. Casu uillicū habuit obuiū, ex quo intelligit exercitū ingenti præda hominū, pecorūq; acta, ad Aldenburgiū urbē contendisse, nec procul ab Elistro amne statiuā habere, Aldenburgū Cauritani à Choris uel Cauptis Ptolemæo dictis incolūt, nulli⁹ principis ptate subiectū opulentū quidē tum suis opibus, tum agrorū fertilitate oppidū.

D 2 Senatores

senatores urbis, ut in curiam proficiscendum est, Effedis uentur. Matronis in solenni pompa, non nisi stratis per uiam tapetibus ad templum est iter. Incolarum uoluntatem, ut inde frumentum atq; omne genus com meatus portaret, conatus est Philippus ad se allicere. Non longe ab urbe collis est, in eo sita est arx firmissimis munita praesidijs, Hugo eius praefectus, qui partes Federici fouit, ut ex nuncijs cognouit Philippum pro hoste esse habendum: repente in urbibus & castellis, quae ad Plissinam amnem suae suberant ditioni, expeditos milites cum fundis & iaculis, & alio genere armaturae imposuit. Bornium urbem, quae non multo ab Aldenburgio distat interuallo, magna uis, magnaque telorum praesidio muniendam duxit. Postero die ad Philippum Legatos misit, quibus causis ipse adductus ad alienas terras peruastandas, uim suam expressisset, nulla belli denunciatione facta, sciscitatuos. Philippus nequaquam iram suppressit. Non modo non Legatorum uerba auribus admouit, sed capi etiam eos iussit, ac torqueri, nec carere. Ex Legatis quendam, quod magno ei uisus erat ingenio, summamque industria, huic Hermanno Kaynuto nomen fuit, ad se deducendum curauit, eumque in secretum abduxit. Tum ita locutus est: Quod Federicus de parente male mereatur, non te fugit, qui tres prope annos, pluribus eum praesidijs oppresserit. Federico nihil est curae, ut patrem paruis opibus ac facultatibus reddat praeditum.

Verba
Philippi.

praeditum. Quis hanc offensionem pertulerit, quis tolerauerit? Quare nullam magis egregiam, si aut homini perditio & nefario potionem, qua expota decedat, deris, nauare operam poteris, aut mihi uiuum tradideris. Neque ego ingratitude notam subibo, quin maximis officijs tua ista beneficia remunerabo. Tum Hermannus prius inquit, de uita decedam, quam a me fides soluat. Magnum Sueuis dedecus inuris, qui cum colatis signis patenti campo dimicare insueritis, ad uenenum, id quod est hominis infimo loco nati, ac nullo splendore uitae, nullaque commedatione fame defensi, declinastis. Quod si aliqua polleres uirilitate, non ueneno, sed gladio, aut telo Federicum appeteres. Qui ueneno honorem petunt: hos ad Aquilios & Vitellios recidisse dixerim: Libonothanus sum, cuius consuetudinis est cum hoste manum conserere. In posterum de ueneno infundendo, ne uerbum quidem feceris: educito gladium, te in Federicum conferto. Cognosces uiri fortitudinem, fortem mihi crede, & constantem suscipe animum, haud quanto te scelere inquinaueris, intelligis: qui ius legationis non solum uerbis, sed re ipsa uiolasti. Nec Federicus Legatos omni supplicio interfectos, multos relinquet. Romani Corinthum totius Graeciae lumen, quod eorum Legati superbius appellati erant, extinctum esse uoluerunt: ne tibi quidem impune cedet. ipsi dii scelerum uindices de te exquisitissimum sument

Verba
Hermannus

D 3 supplicium.

supplicium. Quod uero, ni uoluntati tuæ paruerim, te capite meo potiturum, affirmas. Sequar Hannibalem Carthaginensem, cui à Nerone ferro uita eripienda esset. Vtere inquit Marte tuo, Hannibal sum, nullo terrore leto. Philippus tantam animo concepit iram, ut ipsum in uincula coniiciendum duxerit. Interim qui fuga euaserint Legati, ad Federicum ueniunt: nuntiantes Hermannum à Philippo captum: Ille tanti uiri casum nō dolere non potuit: Quem ut uindicaret, omnibus statuit uiribus Philippum cōcidere. Hæc instituenti, nuntiatum est Philippum cum copijs in agrum Bornianum peruenisse, uastasse, atq; nō longe ab urbe condesse. Ex quo ad Bornium, ut cum Philippo conderetur, exercitum admouit. Duūm milium spacio à Philippi castris aberat, cum urbis primates ad se acciri iubet: quæ profectionis suæ subsit causa exponit, se consilio agitate, qui cum hoste sit prælio congressurus. Quare cum non minus de ipsorū, quàm de sua agatur salute, ad pugnae præsidium ei robustissimos milites, quibus abundant, conferrent: corroborato exercitu, inter urbem & Philippi stationes condesit. Duorum dierum quietem sumpsit: cum milites ut arma expediant, iubet. Qui leuis armaturæ erant milites, ut hostium castris obequissent: eosq; ad pugnam alliciant, præmittit. Ipse cum reliquo exercitu ipsorū tergis insistebat. Vix demandatum sibi munus obierant: cum qui ad castra custodiam

custodiam agebant: quanta maxima possunt, uoce inclamant adesse hostes, qui cæteris atate anteibant. Sueuus quidam subsistite, inquit, Libanothani, si uiri estis, nunc operas uiris dignas ædite: nunc in acie stante, ne Sueuus, an Sueuis Libanothan⁹ in re militari præstent. Sit nunc periculum, utrorūq; uirtus enitebit. Hæc ubi dicta dedit, ipse unā cum cæteris custodibus in equum assiliit, atq; in hostes se cōfert: nec illi pedem referunt, quin subditis equis calcaribus, se in medios hostes mittunt, & memorabilem ædunt pugnam. Interea Federicus hostium castris appropinquauit, qui manum conferebant, ne interciperentur: suspitione adducti, gradum referunt: permulti ferro uitam amittunt. Cum Philippus ubi Federicū in acie stantem cōpertū habuit, edixit: ut milites parati, instructiq; in hostes impetum facerent. At Federicus ut illorū impetū sui excipiunt, cōmonet: diu cōtractū erat certamē, cum Philippus militē, ne animū cōtrahat, dimittatq; hortat, eum uictoria potiturū. Verū Federicus, q; hostiū plures ex equis prostrati erant, uulneribusq; affecti, se prælio superiore futurū animo præfagiebat. Igit̃ capita ad se accersiri iubet, ut diu inter se sermonē cōtulerunt, acies instruunt: & collato pede cōcurrūt. Inclinabāt Sueui. Tū Philippi iussu tubicen receptui cecinit, Sueuorum mille interfectū est: ducenti capti, haud affirmauerim, q; quidem annales habēt Federici, ne ullū quidē desyderasse militem,

Verba
Sueuici
militis.

Sueui
cædunt.

Verba Fe-
derici ad
milites.

militem, plures tragula confixos esse: fuere nonnulli, de quibus magna Federici erat opinio, qui castra hostium oppugnanda censebant. At Federicus edixit, ut pugna abstinerent. Si quis eius iniussu oppugnatum ea proficisceretur, ut in hostem animaduersurū. Cum igitur se in castra retulisset, Philippi trium dierū inducias petentis: ut corpora sepeliendi gratia, in unum conferentur: uoluntati obtemperauit. hanc accepta clades efficitur: ut Philippus rebus suis sapientius consulere: nec temere & fortuito sibi subeunda esset dimicatio. Interea Federicus, quod ea pugna de se optime meriti fuerant, milites in pratoriū acciri iussit: atq; huiuscemodi uerba locutus est. Quanta in rebus bellicis uirtute polleant Sueui, proxime intelligere potuistis. ea clade illata: ut castra minime egredi audeant, eò peruentum est. Tantus est ipsis terror iniectus. quamobrem nolite commilitones mei fortunæ (id quod est tritum sermone pro uerbium) se præbenti deesse, & oblato casu ad cōsiliū flectere. Prioribus diebus hostium stationes adoriri, atq; oppugnare institueratis: ne castra egredere mini: prohibui, quod ex uobis alij uulneribus affecti erant, alios pugnae labor confecerat, pauci integri ac recentes. Plures à nobis dati sunt ocio dies: petamus hostium castra, ea oppugnemus. Nobis in manu est uictoria, languori ac desidia, ut exploratores referūt, se dediderūt. Pudendū est Sueuos in agris uestris tam opimis, tam fertilibus

fertilibus, ut uarietate fructuum, & magnitudine partionis, ceteros antecellunt, statua habere: Quare poenas aut morte, aut turpi dependant fuga. Hac oratione impulsus, prælium capeßere statuerunt: & quales se gloriari soliti erant, eos se præstare. Igitur tripartito exercitum instruxit: nam qui non multo erant corporis robore, ac animo demisso, his urbem tuendam dedit. Qui uero rem militare callebant, hos ad stationes hostium oppugnandas secum duxit. Reliquos ut Triariorum munus sustineret, instituit: quo si quid aduersi illis euenisset, ipsi præsidio essent. Re in hunc modum composita, Federicus Imperatorem cum Legionibus expeditis, sese in hostem conferre iubet. Haud procul ab eorum castris aberat, cum Philippus ab exploratoribus de ipsius aduentu certior fit. Igitur factu optimum ratus, ut milites instructi, atq; armati castra tutentur, hostesq; tantum repellant, per Præconem pronunciat. Si quis ea egrediatur, is sciat poenam sibi esse constitutam: ut ad castra uentum est, utrinq; tela conijciuntur. Federici Imperator militibus animum afferre adnititur, eam præ se ferant uirtutem, quam tot secundis præliis præ se tulerunt. Hac oratione commoti, in castra profiliunt. Res geri gladijs cepta est: Eo prælio uictoria pernes Imperatorē fuisset: ni Philippi hortatu Sueui animum recepissent. Utrinq; complureis gladio ad interitionem cæduntur: ac sine ullo respectu pietatis extinguntur.

guuntur: atq; Imperator portam quam patefecerant milites, in potestatem suam redegit. Tum uniuersus exercitus in tentoria impetum facit. Nequeo oratione consequi, quantū sanguinis fuderit. Quippe quantum dextræ ad cædendum ualebant, tantum interficiebantur: Philippus desperata uictoria, cum paucis equitibus prælio profugus Aldenburgium peruenit, Imperatori eum subsequi, haud fuit in animo. Satis superq; erat: quod cum castris exuisset. hac uictoria elatus, Borniū uictorem exercitum deduxit. Tulit in ea signa militaria complura, galeas cælatas, uasa argentea, auri, argentiq; uim magnam, uasa, galeæq; Misnam eius iussu deportata sunt: atq; in diui Donati templo locata. Interiectis paucis diebus, Philippus ad Adulphum literas perferri curat, quibus se prælio profligatū exponit, exercitum cæsum, impedimentaq; amissa: Quare si bellum instaurandum curet, mittendum supplementum esse, mittēdamq; in stipendium pecuniam. Adulphus, qui mentē suam ad Misnam subigendam contulerat: audita exercitus strage, repente Georgium Ottingensem cum infinita Sueuorū ac Rhenensium multitudine, Philippo in præsidium misit. Cum uterq; copias coniunxisset ad Bornium: ut ea potiret obsidione, cingendæ negotium suscepit. Quancq; ab ea cum exercitu nō longe confedisset, ipsamq; tormentis nocte & interdium uerberasset: ciues tamē, qui in Federicum fide & animo erant

Ottingen.

erant singulari, nullus præstringebat pauor. Obsidio ipsa & si dura esset atq; aspera, eam tamē oppidani nihil pendere, q; Federicū omnibus rebus potiorē habebant. Verū magna uis hyemis adeo Sueuos premebat ut Imperatores exercitum abducere cogerent. Paucis post diebus Aldenburgiū hyematū cōtenderūt: Adulphumq; ut nouū militē eis ad belli præsidium conferret, literis monuerūt. Interea Legatos p petendis triginta dierū inducijs ad Federicū mittunt: q; ad cōponēdam pacē, omni sint cura intenti, Aldenburgiū ipsorū Legati cōueniant. qui cū cōuenissent, humane, benignēq; accepti sunt. Tum Philippus huiusmodi orationē habuit: Nunq; in animū meū induxi uiri Libonothani, ut Adulphus: & si illum cognatione attingam, uos bello persequeret. Qd si ipsum ad sententiā meam traducere potuissem, profecto res meliori loco staret. Neq; nescij estis, quantū urbibus, atq; agris uestris ex bellis dāna sint suggesta. Toties nobiscū signa cōtulistis, multis cladibus perculsi sumus, Nondum bello superiores discessistis, in fine stabit laus, permulti in prælio mortē occubuerunt: clarissimis uiris, quos si fieri poterat, immortales esse oportebat, orbati sumus. Qd si in mea potestate sitū fuisset, nequaq; inter nos man⁹ cōseruissemus, mihi in Adulphi sententiā cōcedendum fuit. Si ager uester uastatus est: si ædes uestre flammis absumptæ: si ad mœnia urbium signa propè intulimus: si eas

Oratio
Philippi
ad Libono-
thanos.

E 2 obsedimus:

obsedimus, nimirū absumus à culpa, uoluntati alienæ sum obsequutus, ut utilitatem publicam priuatæ anteponerem: nullum genus mortis mihi recusandum putauit. Princeps Albertus, hanc quam iniuria possidetis, regionem uenum Adulpho dedit: hic magnam uim auri exoluit. Sua repetit: qui si hac se occupatione relaxarat, qui uis eum nulla mente constare arbitraret: magnum Romano imperio dedecus inureret. An nos eos esse existimatis, qui Adulpho, qui omnem propè Germaniam, Pannoniam, Bohemiam, sub imperio suo redigit, resistetis. Hac si estis mente (Bona cum uenia dixerim) aniliter desipitis: Vestrū est uiri Libanothani, quantum studio & fidelitate cōsequi potestis, incepto abstinere. Accedite sententiæ meæ: cum eo redite in gratiam: quæ inter nos extiterunt discordiæ, ac dissidiâ, sempiterna deleant obliuione. Ipse ut rem paucis complectar: Prius de uita, quàm de sententiâ decedet: qui Romani imperij decus, atq; utilitatem sibi defendendam suscepit. Quod si iure nō poterit, armis tuebitur: quàm amplissimum ex equitatu ac peditatu cogit exercitum: statuit quam sibi dii daturi sunt fortunam experiri: ut Philippus orationi suæ finem imposuit. Otto Pflugius qui apud Libanothanos summo erat in honore, in hunc modū respondisse fertur. Si quæ protulisti uerba cum his, quæ abs te priore anno gesta sunt, cōsentanea essent, uiri Libanothani excusationē tuam acciperent.

Otto Pflu/
gius.

acciperent. Nam quod infestissimo in eos odio esses, maxima dedisti documenta: qui Legatos suos uinculis ac uerberibus, atq; omni supplicio excruciatos, necandos iussisti: quid abs te crudelius fieri potuit? Quod uero ais regionem Libanothanam Romano imperio subijci, quod eam Albertus uenum Adulpho dederit: ex quo Federico decedendum sit. Verba sunt, atq; ineptiæ: quod si in sententiâ permanserit, Adulphum quod ei summi imperij ius datum sit: regno spoliaturū affirmas. Haud tanta nos capit mentis insania, ut eos nos esse arbitremur, qui Adulphi impetum excipere ualeamus. Multa in Italia atq; Asia bella ab his gesta sunt, nunquā eorum uoluntati defuimus, maximas hostium copias, nostro sanguine ac sudore fuderunt: atq; inimico ferimus animo: cum nobis præter iustitiam, bellum inferendum duxerit, ei deū benignitate resistemus. Non languor, non desidia, nos in oppidis atq; agris, quæ ditionis sunt Federici, tuendis occupat, nulla te dubitatio capiat: quin hi sumus, quales patres nostri, qui Quintilium Varum cum quinque Legionibus de medio sustulerunt. Illi inuito eam regionem incoluimus: nec tu ignoras Sueuos tuos à Saxonibus inde propulsa-
tos: sed ut rem paucis absoluam, tibi nos eos fore pollicemur: qui nunquā fide decessuri simus, Federico corpus, animumq; addiximus. Igitur infecta pace, quisq; in tecta sua discesserunt: postero die Legati urbem ex-
E 3 cesserunt:

Tubanti/
norum
agri.

Cygnea.

Fribergū.

cesserunt. Philippus rem omnem, ut acta erat ad Adulphum deferri iubet: ex quo iracundia adductus aduersus Libonothanos, comparato, cum ex Sueuis, tum è Rheni acolis exercitu, expeditionē fecit. Igitur per Tubantinorū agros in Libonotriam ducens, ibi primum ad urbem Cygneam exercitū duxit. Fuit hæc urbs tunc Imperatori subdita, à Cygno conditore dicta, postea ab Henrico primo instaurata, ubi triduum statua habuit: ibi parte exercitus Philippo tradita, cum reliquis copijs ad Fribergum contendit. Inde per Camannos iter fecit. Est hæc urbs Marchioni Misnensi subdita ab Ottone tempore Federici primi, ob opulentissimā argenti uenam: muris circumdata: nec procul ab ea castra posuit, quod ad ipsam potestati suæ subijciendam, pro penso ferebatur animo. At Federicus ut ex speculatoribus Adulphum, urbem ipsam obsessurum accepit, repente Nicolaum Haugucium cum manu minime con- temnenda: qui eam tuendam susciperet, silentio noctis præmittit. Cluius non longe abest à Fribergo, sub eo fossores fossam admodū altā duxerāt, inueniēdi argenti gratia. Eius rei inscius erat præfectus quidam Adulphi: Is in cliui cacumen, ut urbis mœnia & situm cōtemplaret: atq; eo in loco castra poneret, cū his, quib⁹ præerat copijs, euasit. Vix hora intercessit, ut cliuus concidit: ea ruina ipse unā & copiæ oppressæ sunt. Adulphi animo tantus est pavor iniectus, ut extemplo castra referenda

Verba
Adulphi
ad milites

referenda dixerit: tum cōmiliones suos ad se acciri iubet. Ego si gradū retuli, nulla uos admiratio subeat: non enim ab obsidione abduxi exercitū. Verū tot exstant cuniculi occulti: ut nisi rebus nostris consuluerimus, eandem præfecti sumus subituri fortunam: quare concedite in sententiā meam. Præmittendus est speculator, qui loca in quibus cōfidamus, castris idonea metetur. Cum igitur is loca diligenter inspexisset, non longe ab urbe retulit solidum esse solum: nullisq; refertum cuniculis, eo cū exercitu iter conuertit. Interea oppidani in muris præsidia disponūt, iubentq; ut per uices uigilias agant custodes: Insuper delegunt, qui nocte intra pomerium muris obambulent: si quem habuerint obuium, qui nequaquā ædat nomen, Illicoprehendant, sciscitenturq; quid causæ subsit, cur nocte ad pomeria con- tenderat. At Adulphus, q; iam urbem oppugnare statuerat, tormēta disposuerat, in muros saxa ingenti pondere emittebat: quo factum est, ut magna pars muri cum fragore haud paruo procideret, cōfestim oppidani, peregriniqu; alterū ex lignis, tenaci terra, uirgultisq; miræ latitudinis murū extruūt, qui saxorū ictus posset excipere. Vbi hostis q; tentauerat, secus cessisse animaduertit, Adulphi iussu gradū retulit, pfectusq; ad aliam muri partē, quæ ab ruina nō exiguo spatio aberat, scaldas admouet, cōscēdere adnitit: qui ad eā partē custodiā habebāt, illū dant p̄cipitē, alijs uentrē, alijs pectus, alijs brachium

brachium hastis transfigunt: alios in faciem umbone percutiunt: quo ictu ex muro prolapsis, crura, ceruicesque infringuntur, nihil fuit fossæ, quod cadaveribus non impleretur. Ex quo Adulphus qui à tergo non aberat, præcedentibus receptui cecinit: atque omnes cogitationes suas ad urbem fame macerandam contulit. Annum unum, menses quatuor traxit. Hæc obsidio, cum iuuenis quidam, qui urbem incolebat: ex occulto in hostium castra proficiscitur, ei Adulphus sui conueniendi potestatem facit: Si mihi, inquit Imperator, præmiū fuerit: te omni, qua uehementer afficeris molestia liberabo; diu hanc urbem obsedisti, nondum eius compos factus es. Acquiesce consilio meo: à quo si te seiunxeris, omittenda tibi prorsus erit obsidio. Aquæductus, per quæ non nunquam aqua in urbem fertur: non longe à porta abest, in eum si miles ingrediatur: non modo ad moenia urbis penetrabit, uerum etiam in urbem transibit: non absimul ueritate, tu periculum facito. Adulphus iuuenis, uerba auribus admouit, spondens se muneribus & beneficijs complexurum: Igitur milites duo è suis cum illo missi, qui aquæductum inspiciant: & an ita sit, considerent: illi re diligenter inspecta, nunciant iuuenem nullo mendacicio contaminasse ueritatem. Itaque milites tricenos dypeum, gladium, scalprum, malleum, securim, iubet sumere, atque accensis luminaribus aquæductum ingredi: ut ad murum uentum est, substiterunt, subito in infringenda

Verba pro
ditoris.

genda muri fundamenta, omnem operam conferunt: breui ingens lapidum multitudo amota est: uix aquæductum egressi erant, cum magna pars muri corruit. Ilico Adulphus cum expeditis Legionibus affuit: oppidani, quo hostis ingressum prohibeant, accurrunt, ingens contrahitur certamen. Atrox cædes utrinque aditur, sed cum uis ui reijci non posset. Adulphus siquidem armatorum multitudine abundabat, uictoria potitus est. Oppidani cum plures ex prælio in arcem demigrant, insequenti die Adulphus caduceatorem ad arcis præfectum præmittit: qui uitam, fortunaque omnium, si eam uelint tradere, polliceatur: præfectus, ne moleste ferat, respondit: si prius ad Federicum rem ipsam detulerit. Erat Federicus per id tempus in Misna, ubi urbem captam, arcemque in summo esse discrimine: nec posse illi esse præsidio, quod Philippus cum maximis copijs transitus infederat, cognouit, præfectum, ut eam traderet, literis monuit. Pluris præterea homines, que arcem, commilitonesque suos: quorum uirtutem pluribus prælijs didicerat, existimabat. His igitur quod omnibus incolumibus res suas liceret efferre, in bonam spem adductus: Adulpho arcem tradidit. cum in urbem cuncti uenissent: Adulphus portas, ne quis ingredi, aut egrediqueat, obserari iubet. Præco eius iussu: ut qui arcem egressi fuerant, confestim omnes arma sub exitu uitæ deponant, edicit: id edicti non paruum illis timorem

Adulphus
urbe pos-
titur.

F incussit.

incussit. Ut tandē animos receperūt, instituunt egregiā mortē occumbere, sed eos Misnensis quidā: cui multū tribuebant, dehortatus est: Armis in hunc modum depositis, eos Adulphus ad se accersit, atq; nisi intra dies tres, grandi ære redempti sint: unumquenq; turpiter, ignominiosēq; periturum, se sacramenti religione obstringit. Hæc ubi Federico, quem illorum uisendorum summum capiebat desyderium, nunciata sunt: stomachatus est, & moleste tulit, quod pauca admodum ei erant pecuniæ, nec qui ipsius imperio seruirebant: quod per tot annos exhausti erant, pecunias imperare audebat. Ex quo Legatos ad Adulphum mittit, querentes nō esse Imperatoris Romani fide decedere, se eius comilitonibus sponsione fidei esse obstrictū. Adulphus qui in Federicū hostilem gerebat animū. Quæ, inquit, protulistis uerba apud me, pro nugis habentur. Ni die crastino, quem necis captiuus destinaui, pecuniæ soluentur, cunctis moriendum erit. Ut Legati ad Federicum redierunt: quo in captiuos Adulphus esset animo, exponunt: ipsum de uita potius, q̄ de sententia decessurum. Ni æs grande exoluat ad unum omnes perituros. Federicus in captiuos misericordia comotus: q̄ sua causa, id discriminē inciderant, Legatos ad Adulphum iterū mittit, qui eius uerbis si captiui reddant, Tres urbes nobilissimas, Grimyn scilicet, Rotlitiū, Lusniacū, quæ nō longe à Multauiō distant, polliceant. In hunc maxime modum,

modum, Adulphi lenita est ira. Cum Legati & captiui urbe excessissent, ad Federicum concesserunt: quos ut intuitus est, haud lachrymis temperauit. Tum ita orsus est. Quam utilitatē, quod emolumentum, quem fructum commilitones mei, quibus urbem nostram tuendam dederamus, consecuti sunt, improba fortuna, quæ fortissimis uiris, ac de uirtute optime meritis, semper fuit inuisa, atq; infesta, eos crudelissime necauit. Si Fribergiū amisimus, abestis uos à culpa comilitones fidelissimi. Bienniū ab hoste obsessum est: nunq̄ ipsum suæ ditionis fecisset, ni fortuna ipsa uiam aperuisset. Quanta uos beniuolentia, amore, charitate cōplectamur: qui uis hac coniectura cōsequi potest, cum uos tribus ciuitatibus potiores habuerim⁹. Nullus nobis scrupulus, nullaq; dubitatio inijcitur, quin deū munere eas repetituri sitis, quæ fecistis, prudentissimo cuiq; probata sunt, nō semper hostib⁹ fortuna affulgebit. Non incruentā reportarūt uictoriā, si extrema cū primis contexent, haud multū assecuti sunt: huiusmodi uerba comilitonibus lachrymas excusserūt: ipsisq; dolor uocē inducit. Hæc dum gerebant, Adulphus literas ad Philippū perferri curat: quib⁹ illum docet & Fribergiū, & arcē in potestātē suā redegisse, quare sit bono animo. Paucis post diebus ad Fonteiam, quā paulo ante obsederat: regressus diu eā oppugnauit, q̄ Federicus robustissimis militibus custodiendā dederat: sed fame oppressi, urbē

Oratio
Federici
ad comi-
liones.

F 2 in Adulphi

in Adulphi imperiū dederunt. Inde cum ad Picastrū castra moturus esset ad oppidum, quā Lucam Libano thanorū uocant iter cōuertit: non em̄ parua ei suspitio inerat, ne ab oppidanis exercitui damna suggererentur. Igitur oppidum oppugnare adnititur: ut animaduertit frustra id inceptum esse, quod ipsum Federicus firmissimis munierat praesidijs: hyems praeterea appetebat: copias abduxit: seque in Sueuiam contulit: ubi amplissimum numero coegit exercitum, quod incunte Vere, in Libanothanos ei castra mouenda erant: sed certior factus, quod aduersus ipsum Albertus Pannonicus princeps expeditionem parabat, nequaquam in sententia permansit. Veruntamen magnam copiarum partem ad Philippum, qui per id tempus Fonteiae statura habebat, sub ea conditione, ut sese ad illum adiungerent, proferre iussit. Paucis diebus quieti datis, quod de uia fessae erant, ad Lucam abierunt. Equidem si annalibus fides adhibenda est, peditum erant uiginti milia: equitum duodena. Haec ubi Federico nunciata sunt, suspitione, ne hostis primū urbis compos fieret, adductus, deinde Picastrū obsideret. Praeterea numero & robore uirorum erat inferior: ex Libonotrijs & Misnensibus pro tempore congregauit exercitum. Insuper qui in ciuitatibus hibernauerant milites, custodibus relictis, ut ad Lipsim cōuenirent, edixit. Celebratis missarum solennijs, cuncti CHRISTVM optimū, maximum, ut ipsis de hostibus

det uictoriam, praecibus fatigant. Ipse ut se eos praestarent, quales prioribus temporibus praestitissent, pluribus uerbis hortatur. In sequenti die Picastrū peruenit, ubi noctem unam ocio dedit: sub lucis exortū ad hostium castra profectus est: quibus cum appropinquasset, copias in aciem eduxit: eosque in praelium exciuit, ne hi pugnam detractarent. Adeo acriter concursus est, ut fremitus pugnantium Picastrū sit exauditus. Diu uictoria neutro inclinata stetit: Libanotrijs, quod egregiam Federico nauare operam instituerant: equis calcaribus concitis, maximo impetu in hostem ferebantur, unumquodque obuium ferientes. Sueui quamquam se illis obicerent: cogebantur tamen pedem referre, quod grauibus uulneribus acceptis, mortem occumbent. Quo factum est, ut perturbato ordine, praelio profugi, deserta & auia petierint: quibus nullus fugae locus patuit, hi occisione occisi sunt. Ea pugna Philippus captus est, unaqueque per multi nobiles. Federicus Picastrū cum uictore exercitu reuersus, interiecto paucorum dierum spatio, ad Lipsim contendit: praebant ipsum, qui equis uehebantur armati, exuuias in pilis gestantes. Sequebantur uincti captiui. Ut Lipsim intrauit, quicquid auri, argenti que fuit, in Thomae apostoli templo posuit. Postquam Adulphus copias uictas, caesas, & fugatas, ac Philippum captum rescieuit, ad reparandum exercitum, omni fuit cura intentus. Ex quo milites complures ad eas urbes, quas ditionis suae

fecerat, tuendas eius iussu proficiscunt. Ipse quàm primum oblatam sibi occasionem putabat, subsequetur. Verum prohibitus, quod ei ab Alberto grauissima bella inferebantur: cum reliquo exercitu se in ipsum confert: cum quo dum collatis signis dimicat, interficitur: id quod Federico maximam peperit lætitiā. Quin eo fuit animo, ut urbes amissas, breui recepturus esset. Igitur Philippus, ut acerbi quicquid atque incōmodo ei nunciaretur à custodibus, in ipsius conspectum deducitur. Tum Federicus, quò nunc inquit, tua sese iactabit audacia. In quem abs te fiet impetus, quem Legatum mandandum iubebis, Quas urbes latronibus tuis diripiendas concedas? Ni quæ ad me iure attinent oppida reddenda curaueris, maximo tibi erit infortunio. Philippum tantus pavor, tremorque omnium membrorum cepit, ut diu hiscere non posset: Animo tandem recepto, quæ in mea, inquit, sunt potestate, oppidorum compositionem quidem feceris. Paulo post Philippus in carcerem in Rotlitiana arce demittitur. Vbi cum aliquot dies mansisset, custodum fraude fuga euasit: ad Colditium peruenit: ubi à suis summa cum iucunditate acceptus est. Adeo Federicus illius fugam moleste tulit, ut cæteros nobiles sordidissimo carcere incluserit: atque amotis custodibus eius, fores firmissimis præsidij munierit. Interea Alberto, de quo paulo ante meminimus, summi

summi imperij ius defertur. Ad eum tum Philippi, tum Federici uerbis literæ afferuntur, quod hunc Adolphus nulla lacessitus iniuria, regno depellere sit conatus, urbibus spoliauerit, cladibus affecit. Quare ut aliquando tantis laboribus, modus statuatur suæ maiestatis esset, id facile fieri posse, ut opera sua Philippus alieno abstinereat. At Philippus se in maximum discrimen adductum, uerericque ne his urbibus, quas Adolphus in imperij Romani potestatem redegerat, priuaret, affirmabat. Quare ferendas ei suppeticas statuerat, ne de Imperatoris dignitate minueretur. Albertus, quod ad omnes dolos, & ad omne consilium, uel cogitandum, uel explicandum prudentissimus erat: utriusque literas & diligenter, & accurate legit. Igitur Federicum bono respondere esse animo: eum nulla spe decidere, quin amissa oppida sine ictu gladij sit recepturus. Se ad Bohemiam breui iter facturum, Federicus ad eum diuertat, Philippus aderit, pacis inter eos componendæ, se curam, onusque suscepturum: atque ut oppida reddantur curaturum. Federicus hoc responso accepto, non mediocri exultat lætitiā. Haud multi dies intercesserunt, cum Albertus Aldenburgium peruenit: ad Federicum, ut ad se iter intendat, nuncium mittit. Concessit Federicus in Alberti sententiam. Nulla siquidem interiecta hora, eò contendit: ab Oppidanis humane, benignèque excipitur. At Albertus erga Federicum colloquutiones familiarissimas:

familiarissimas: complexusque summæ beniuolentiæ, falso iudices simulat, seque pollicetur, quantum in eo fuerit, accessurum desiderio suo. Haud multo post hospes aduenit, Federicum ad sumendum cibum inuitat. Interea Albertus quendam ex armatis, quos ad custodiam corporis: non solum in bello, sed etiam in pace habebat, ad se accersit: huic si Federicum necauerit, magna argenti, aurique præmia statuit. Igitur auaritia captus, sese rem transacturum spondet: Cœnabat nobilissimus princeps, cum latro districto gladio in triclinium ex occulto interuenit: qui cum Federico erant robustissimi ac fidelissimi milites, hominis mirati aduentum repente surgunt: atque in eum cōiucia faciunt. Non defuerunt, qui se latroni opponerent, uni gladio brachium traiecit. Milites ira perciti, latronemprehendunt, discerpuntque. Hospes ne tanti sceleris conscius haberet hospitium Federicum abducit, Interea tanti facinoris fama urbem peruasit, ad rem uisendam maximus fit hominum concursus: hospitium oppugnatur: ingrediuntur, ut Federicum nusquam intuentur, in milites impetum faciunt: alios uulnere afficiunt: alios occidunt: aliosprehendunt: alios in fugam uertunt. Postero die Federicus mutata ueste, ac nullo comite urbem egressus est: ac per nemora auia Picastrum terrestri itinere concessit. Insequenti die, quibus apud ipsum præcipua erat autoritas: ut ad se accedant, commoneri iubet. Paruerunt

ruerunt illi principis uoluntati, cum omnes ei assedisent: quantam in ipsum & commilitones suos credulitatem adhibuerit, quæ impetus factus sit, exponit: haud procul abfuisse, quin ab Alberti milite occideretur: se cum fore qui post hac nulli Imperatori sit fidem habiturus: suo periculo multos docuisse, qui rebus suis in dementissimam subierint temeritatem, sapientius consulent. Nuncque in eo principe spem eam collocandam, cui ingenium non est laudabile, neque lene consilium, qui sæuitiam meditatur more leonis, qui & uis & animi superbia fretus, prædæ auidus, gregem inuadit. Se nondum esui potuque finem imposuisse, cum miles stricto gladio, ut ab eo occideretur missus est, se cōmilitonum suorum beneficio seruatum. Cum in hæc deflenda prolaberetur, steterunt grauissimi uiri diu mutua admiratione defixi, omnes in auaritiam, qua uehementer impediebatur, crimen contulerunt. Enimuero si à ueritate abesse nolumus, fatebimur unam esse auaritiam, cui si etiã adieceris superbiã: haud ibo inficias, quæ officium omne peruertit. Tandem omnium eò ut in Albertum uindicaretur, inclinarunt sententiæ. Cum in hoc statu ad Picastrum res essent, Albertus captiuos, quod Federicum incolu- mem petisse Picastrum rescierat, è carcere emitti iussit. hi se patriæ reddiderunt. Nec parua præterea, ne essent qui eum tanti sceleris autorem arbitrarentur, suspicione adducebant. Philippus uero ne fide decedat, ne animo

G deficiat

deficiat, ne ullus ipsum subeat timor, uerū urbes atq; arces sibi tuendas putet: quod ei ingētes copias in præsidium breui sit missurus, certiorē facit. Postero die ad Frisingū ut ciues ad amicitia & cōsuetudinē suā traduceret proficiscit: eis tributorū immunitatē tribuit. Rebus itea cōpositis ad Boemiam diuertit. Hæc ubi Federico nunciata sunt, nulla interposita mora exercitum comparat atq; ad Fonteiam castra ponit. Interea Albertus princeps Thuringius ut filiū Ludouicū, quē extra matrimonium natum diximus, instituerat heredem, se principatū imperioq; abdicauit. Eam rem permulti inimico tulerunt animo. Sed præmio corrupti nequaq; in sententia manserunt: haud multum temporis intercessit cum Albertus in Erfordia extremū uitæ diem morte confectus: confestim inter proceres quod alij Ludouico, alij Federico principatū deferendū censebant, est oborta contentio: ubi his de rebus ad Federicū allatus est nunciū, Theodericū cum multitudine armatorū ad Fonteiam adueniendā mittit: ipse in Thuringiā iter intendit, repente infinita expeditorū militū multitudo sese ad eū adiūxit. Ex quo ciuitates complures ditionis suæ fecit: qui Ludouico studebāt, Erfordenses Comitē Vinariæ, Comitē Glichoniensem, non nisi prælio superatos dimisit: quibus ad fugam pedes auxilio fuerunt. Secundo ad Albertum proficiscuntur auxilium orantes, haud defuit Albertus eorum uoluntati. Nam quem ex Pan-

nonicis

nonicis coegerat exercitum illis ad belli præsidium contulit. Interim Federicus urbem Gotthiam, quondam a Gotthis conditam obsidebat: cum legiones Alberti in Thuringiam peruenerunt, cuncta ferro incendioq; absumentes. Tandem cum Erfordensibus ut tutiores redderentur, se coniuxerunt. Ea tempestate comes Vinariæ, de quo paulo ante dixi Erfordensibus impabat, corroborato in hunc modū exercitu in urbis Sangerhausensis portis cōfederūt, diu eā obsederāt cū incolæ occultū nunciū ad Federicū ut ipsis copias in præsidium mitteret proficisci iubent. Paruit hic illorū uolūtati: nam quæ ipsis præsidio essent legiones expeditissimas duce Theoderico mittēdas duxit. Nec multo post ipse Gotthiā sub imperio suo redegit: ut aliquot ocij dati sunt dies cum uictore exercitu in hostes iter confert. Quod ubi rescuerūt ab urbe copias abducunt, atq; ad urbem Vinariam profugi se recipiunt, nec uestigijs abest Federicus ubi eos se in urbem coniecisse animaduertit: binis castris modico inter se distantibus interuallo: ne exitus inclusis ab urbe neue aditus foris ad auxilia intromittenda esset, in portis confedit. Tandem eius compos factus est. Vi ne an deditione incertum habeo, hostium alios occidit, alios cepit. Comes Vinariæ cum permultis Erfordensibus captus est, & in uincula coniectus, ex Alberti exercitu milites complures, mirum fuga euaserunt, seq; ad urbem quam Salzam

G 2 uocant

uocant contulerunt, qui cum Erfordensibus & comite Glichoniēsi ut eis praesidiū mitterēt, per occultos agūt nūcios, eo praesidio ad arcem quam Hectorisbergium uocant, castra admouerunt. annum prope obsederant, nec eā imperio suo subiecerāt. Ex quo Federicus quod multitudine hominū abundabat, ad eam obsidione liberandā diuertit: quod omnes ferē se fuga priuerūt, qui operas fortibus uiris dignas aedant mortem oppertierunt. Haec cum in Thuringia gerūtur Theodoricus copijs Sueuorum prostratis, Fonteiam, Fribergiū, com pluraq; oppida, quae ad eos descuerant in potestatem suam redegit. Ex quo ad Lipsim in Hiberna cōtendit: Casu accidit ut dominicæ natiuitatis sacra, in templo diui Thomæ celebrarent: is cum adesset, quod religiosissimus esset, à milite quodā interfectus est: extemplo fama percrebruit id factū Philippi hortatu: Id ubi Federicus ex nuncijs cognouit, nulla interposita hora, Lipsim uenit, & in templo diui Pauli apostoli tumulatur. ibiq; Philippū Cignauiorū, Aldenburghensiu & Camā norū praesidio, Fonteiam potestati suae subiecisse cōperit. Ex quo legatos in Thuringiā, qui delectū habeāt, mittit: Ipse cum Libonotrijs Picastrū peruenit, in eam ciuitatem cum omnis exercitus cōuenisset, in Philippū iter intendit, eo animo, ut sua manu illū occideret: cū uterq; exercitus diu cōgressus esset, imperatoresq; suis animū adferrent.

adferrent. Philippum pugnātem animaduertit: hic est inquit cuius prodicione frater meus mortem occubuit: haud impune sibi erit. Igitur in nobilissimū ac robustissimum equum assiliit, eumq; educto gladio in Philippum concitat, nec ille pugnam detrectat: pugnam diu pugnauerūt, cum Philippus pluribus ac mortiferis uulneribus grauatus, ex equo prolabitur, subito quae sub signis suis militabant copias fama peruasit: Philippū cāsum esse, ex equo prolapsū: omnes terga dederūt. Quibus etiam Philippus urbes ab se captas tuendas dederat: nō ut interfectum intellexerunt, ipsis relictis ad Fribergiū confugiunt. Quoniā eo temeritatis deuenērunt, ut ipsum tueri minime diffidebāt. Federicus uero quod ei ciuitates relictæ sese dediderant in Thuringiā regressus est: ibi comperit Ludouicum comparasse exercitum: quod Albertus magnam uim Gallorum illi in praesidium miserat, quo auxilio Calonem oppidum obsederat: praeterea Erfordenses & Comitē Glichoniēsem ad Herciniū, ei syluæ id est nomen, castra posuisse. Ex quo iracundia adductus, cum Ludouico manū conferere statuit, dextrum cornu tenuere Libonothani & Misnenses, sinistrum Thuringij: & si diu collatis signis dimicassent Federicus tū praelio usus est secundo. praeter hostilibus cohortibus Boemus quidā: cui Schonbergo erat agnomen: hic captus est & in carcerem coniectus. Hac uictoria elatus, ad Erfordenses animū uertit ac

Oratio Federici ad Erfordenses.

tit ac prius consilio, quod humanissimi est principis, quam armis agendum statuit. Igitur ex ipsis quosdam qui magnæ autoritatis erant, nam eos per nuncium ad se acciri iusserat, in hanc sententiam allocuitur. Non sum nescius uiri Erfordenses quanto amore Ludouicum, incerto patre natum complectamini: cui uos metipsos addixistis oppida, quæ mihi hæreditate obuenerant, sub illius imperio redequistis. Quod si id quanto nobis futurum esset periculo cum animis uestris consideraueritis: nimirum aliena fuissetis uoluntate, eam coacti estis subire fortunam, cuius memoriam perhorresco ex animi mei sententia, iuro ut ego de Erfordensibus, si post hac in eandem curam incubent: exquisitissimum supplicium sumam, Quo temeritatis adducti estis: qui cum Federico cui tot uictorias de hostibus dii immortalis dederunt, manus conferere audeatis: Sueui bello fortissimi sunt, eos tamen non semel, sed sæpius prælio subegi. Proxime Alberti exercitum, cum quo Norici, Helueti quæ se coniunxerant prælio fudi: castris exui, ingentibus præda sum potitus. Quæ cum ita sint, decedite à sententia, accedite desiderio meo. Consulite salutem uestram, deiciate de principatu & imperio, expellite incerto patre genitum. Quod si in sententia perstabitis, bellum parate: qui pacem pati non potestis.

potestis. Erfordenses, qui infestissimo in Federicum erant odio, se ad eos qui opibus, armis, potentia ualebant, de ea re relatores respondere, nec uereri: quin in ipsum suam sint uoluntatem collaturi. Ut igitur regressi sunt, Federici orationem exponunt: qui se populo addixerant: armis inquit decernendum est, quod Federicum terror inuaserit. Postero die Erfordenses & Federicus inter se manus conferuerunt. Nunquam acrius castra castris collata sunt. Quippe gener ac socer, fratres, ciues, infestis hastis se mutuo petierunt: Eo prælio res Federici superior fuit: Erfordenses Ludouicum Comitem Glichoniensem in syluas equo abriperunt. Reliqui arma abiicientes sese Federico per miserunt: omnis ferè Thuringiæ populus à Federico in deditionem receptus est: Ipse paucis post diebus, quod reficiendus erat exercitus, ad Misnenses diuertit. Fribergum, quod à Sueuis captum diximus, recepturus. Cum igitur stationes ante urbem posuisset: Caduceatorem præmittit, qui ciues admonet ad unum omnes: ni in sententiam suam concedant: Sueuos exterminet, urbem tradant, perituros: Fribergum sui iuris esse, ad se adtinere. Ciues, atque hi potissimum qui plurimi fiebant: non ad se spectare, qui urbem tradant, respondent: semel Alberto imperatori fidem suam, constantiamque præstitisse: non esse consuetudinis se

nis se ab illa desciscere, quin in eos qui eam uiolassent ab ipsis seuerissime uindicatum, nec par esse his qui urbis custodiam haberent iniuriā facere, quin eos esse ea uirtute præditos, qui amissam breui recepturi foret. Federicus Caduceatoris uerba mēte agitans, armis agendum statuit, ut igitur muros demoliretur immēsa magnitudinis tormenta idoneis locis disposuit: Breui procidit magna pars muri cum ingenti fragore: ambibat murum fossa miræ latitudinis atq; altitudinis, ea iussu Federici oppleta est, conabātur obsessi missilibus hostē submouere: quæ in portis erant præsidia disposita, parum proficiebant, quod tormentis telisq; ic̄ta moriebantur. Verum fossa oppleta, militibus Federici ad muros transitum dedit: magnam partem dolabris subruerant, cum ruere incepit, at obsessi ad defendendam urbem, quæ opus erant, nihil prætermittebant: tum qui apud Federicum militiam militabant pedites nonnulli, quanta maxima possunt uoce in clamant, referte comilitones gradum, mœnia corruunt, in hæc uerba corruerunt: adeo excitata est puluerea nebula, ut multos cum oppidanos, tum hostes oppresserit, ut sedata est: tollitur omnibus ingens clamor, nunq̄ acrius concursus est. Nam quo magis oppidani iaculis, catapultis, balistis, atq; omni telorum genere repellere nitebant, eo magis sese inferebāt, plus mille hominū interfectū est.

est: Federicus desperato ingressu, ad alteram murorum partē, quæ à ruina multos passus aberat, scalas adiuuari iubet, magnūq; numerū militū conscendere, seq; in urbem immittere: uix murū conscenderāt, cum hostes cepisse urbē rumor emanauit: quo factū est ut Sueuiciuesq; pedem retulerint, tum Federicus instare, unūquēq; obuium ferire, animū suis afferre. Mars ipse exacie optimū quēq; pigneratur: cōplures metu mortis compulsi, abiectis armis, in loca abdita se conferūt, quibus nullus fugæ locus patuit, ad Federici genua procidunt, errati ueniā petentes, tum princeps demētissimus in eos misericordia cōmotus, nequis post hac feriretur, per præconē pronūciauit, quod ipsi suo exēplo docti, arrogantia pœnas dedissent, Sueui ut armis depositis infra biduū urbe egrederent edictum, permultæ ciuitates nunciata Fribergij clade, se Federico sponte pmisserunt. Tandem ad Aldenburiū castra posuit, annū propè illud obsedit, quod à ciuibus fortissime obsistebatur. Est non longe ab urbe arx in colle munitissima, quam & expugnare aggressus, sed cū ui id efficere diffidebat ad insidias confugit. Igitur milites (quorū uirtute stodibus aut interfectis aut prehensis eam sibi tradāt, magnā uim argēti pollicet: Illi Federico obtēperare cupientes, interdiu in syluis, quæ ab urbe haud procul ab erāt, delitescūt: simulq; murorū altitudinē contēplant.

Secunda

Secunda uigilia insidias egrediuntur: qui cæteris atate anteibant, omnes in secretum abducit, oratq; ut confer-
tis manibus mutuã dent fidem: se diligenter inspexisse
murorũ ambitũ, eos esse custodes, quorũ animos con-
festim timor subibit: se primũ qui murũ conscendit fo-
re. Res in hunc modum componitur: erat nox intempe-
sta, cum nullã emittentes uocem, ex sylua abeunt, ut lo-
co eis accommo perspecto in mœnia euaserũt, pau-
lulum morati, scalas lineas, quarũ extremis illigatæ erãt:
manus ferreæ superiorũ murorũ parti iniiciunt. Nimi-
rum quibus fortuna affulget, id quod est in prouerbio
celebratum, ñ nullo egent consilio. Custodes qui in mu-
rorum custodia erant, ad unum omnes necarunt. Alios,
in caput a muro præcipites dederunt, alijs uitam ferro
eripuerunt. Non multo post Federici signa ad mœnia
deposuerũt. Ego custodes uel mēte uino alienata fuisse,
crediderim, uel somno oppressos, hoc maxime modo,
Federicus arce potitus est. Ipse autelucano rēpore cum
legionibus expeditis intromittitur: In sequenti nocte
ardentissimas faces in ciuium tecta conijci iussit: quæ
flammã incendiũ euomebant, eorum ruentium fragor
ubiçq; audiebatur: fama est tertiam prope partē urbis
flammis absumptam. coacti sunt obsessi ac mœnibus
inclusi se dedere. Qui in pertinacia perstiterant eorum
bona diripuit, reliquos tutos præstitit. Quæ proxima
erant oppida ne eandē cogerētur subire fortunã, metu
perculsa

perculsa claues ad quercus depositas ei detulerunt. Re-
luctarunt autē aliquot annis Cignei & Camanni, ne se
suæ ditioni subderēt: quoniã hij iuris imperij semp fue-
re, sed diuturnis incurfionibus & multiplici incōmodo
affecti, in sententiã eius concedere coacti sunt: ad sentiẽ
te Ludouico Bauaro impatore, qui has urbes Federici
administratione cōmisit. In exitu annus erat cum de in-
tregro in Thuringiam uictorem ducit exercitũ. Castel-
la demolitus, uicos incendio consumpsit, agros uasta-
uit, arbores succidit, turres ad solũ euertit. Paucis post
diebus in Erfordiam infestissimo progreditur odio. Er-
fordenses ei obuiam prodeunt precibus orãtes, ut mo-
dum iræ statuat, quæ ut suppressa erat, aliõ referret co-
gitationes suas, se fateri è recta uia declinasse: hostibus
suis præsidio fuisse, esse demētix ac prudētix suæ, ipso
rum excusationē suscipere. Federicus eis crimina condo-
nauit: iussitq; ut quotannis maximis ipsum, & a qbus
ei succederetur, muneribus prosequerentur, ac singulos
iureiurando adegit.

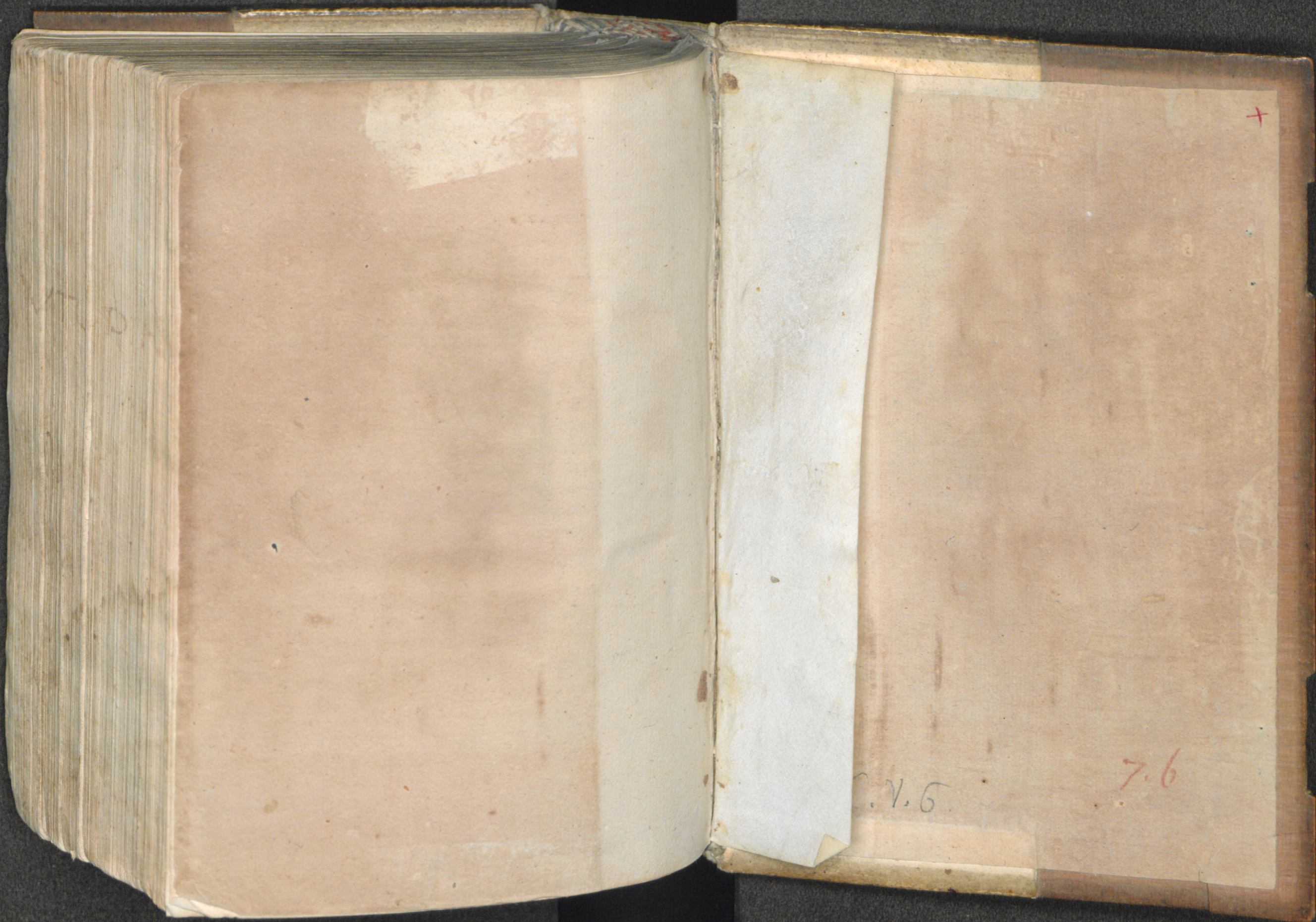
IO. GARZONIS BONONIENSIS RERVM SA-
XONICARVM AD ILLUSTRISSIMVM
FEDERICVM SAXONIAE DVCEM,
LIBRI SECVNDI FINIS.
BASILEAE APVD IO. FROBENIVM MENSE
MARTIO AN. M . D. XVIII.

REVERENDISSIMO PATRI ...

Faint, mostly illegible Latin text surrounding the central emblem.

IO. CAROLUS BONONIENSIS ...
FRO. ...
MARTIO AN. M. D. XVIII.

+

7.5

7.6

